

II. Dünya Savaşı sonrası dünyada ekonomik anlamda büyük değişimler yaşanmıştır. Geliştirilen yeni ekonomik kriterler ışığında yeni ekonomik düzen kurulmaya çalışılmıştır. Yeni ekonomik kriterler temelde Bretton Woods Sistemi ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) kurallarından oluşmaktadır. Dünya ticaretinin serbestleştirilmesi faaliyetleri GATT'a dayandırılırken, ticareti kolaylaştıracak parasal sistem ise Bretton Woods Sistemi olarak da adlandırılan Uluslararası Para Fonu (IMF)'ye dayanmaktadır. 1944 yılı sonrası meydana gelen tüm bu ekonomik gelişmelerin temelde tek bir hedefi bulunmaktadır. O da dünya ticaretini serbestleştirerek, uluslararası ticareti artırmak ve bu sayede toplumların refah seviyelerini yükseltmektir. Oluşan yeni sistem bir taraftan ticareti kolaylaştıracak çalışmalar yaparken bir taraftan da ticaret engellerini ortadan kaldırmayı veya bu engelleri azaltmayı hedeflemiştir; bu bağlamda gümrük tarifeleri ve tarife dışı araçlar (miktar kısıtlamaları, tarife benzeri faktörler, görünmez engeller, gönüllü ihracat kısıtlamaları vb.) kısmen veya tamamen ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. GATT çatısı altında yürütülen bu çalışmalar, 1995 yılı sonrası GATT'ın devamı niteliğindeki Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne devredilmiştir.

DIŞ TİCARET TEŞVİKLERİNİN TANIMI

Ülkeler dış ticaret politikalarıyla dış ticarete zaman zaman müdahale ederler. Müdahale bazen ticareti arttırıcı yönde bazen de kısıtlayıcı yönde olabilmektedir. Burada dış ticaretten kastedilen ihracat ve ihracat sayılabilen işlemleri ile ithalat ve ithalat sayılabilecek işlemlerdir. Ancak unutulmamalıdır ki; ülkeler ihracatını arttırmak ve geliştirmek ister; ihracatı özendirici politikalar uygulamaya koymaya çalışır. Konuya bu açıdan bakıldığında dış ticaret teşvikleri ifadesini ihracat teşviki olarak algılamak doğru bir yaklaşımdır. Uzun dönemde hedef ihracatın artması ve gelişmesidir. Bu ünite ve ilerleyen ünitelerde dış ticaret teşviklerinden bahsedildiğinde aksi belirtilmemiş ise çok büyük bir oranda ihracat teşviklerinden söz edilmekte olduğu anlaşılmalıdır. Genel anlamda teşvik kavramı ekonomide, kamunun çeşitli şekillerde bazı sektörlerde hızlı gelişmesi için maddi veya manevi desteği, yardım ve özendirilmesini ifade etmektedir. Teşvik, belirli üretim dallarının ya da ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler şeklinde de adlandırılır (DPT, 2007). Bir diğer ifadeyle teşvikler, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler, iktisadi kalkınma programlarının bir alt uygulama aracı olarak önemli bir yer kaplamaktadır. İhracat teşviki ise, ihracat için üretime ağırlık veren ve üretilmiş olan ürünlerin ihracatını kolaylaştırmak için ihracata yönelik dış ticaret politikası ortaya konulmasına denilmektedir.

DIŞ TİCARET TEŞVİKLERİNİN ÖNEMİ

Bir ülkede toplumsal refahın artması için dış ticaretin teşvik edilmesi kaçınılmazdır. Özellikle ihracatın arttırılması, geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi ve kurumsallaştırılması ülke refahının yükseltilmesinde lokomotif rol oynamaktadır. Bir ülkede toplumsal refahın artışının sebeplerinden biri de ülkedeki ekonomik büyümedir. Bu durumda ihracat ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bir taraftan konu hakkında yapılan ekonomik analizler bir taraftan da gelişmiş ülkelerde yaşanan ihracat ile ekonomik büyüme ilişkisi yukarıda bahsedilen pozitif ilişkinin varlığını güçlendirmektedir. İhracata dayalı büyüme hipotezi olarak adlandırılan bu durum ekonomik büyüme literatüründe bazı teorik temellere dayandırılmaktadır. Bunlar: Birincisi, ihracatın rekabeti arttırmasıdır. Bunun sonucunda kaynakların nispeten etkin olmayan ticaret dışı sektörlerden, daha etkin olan ihracat sektörüne doğru yeniden dağılımı gerçekleşir; optimal kaynak dağılımı sağlanmış olur. İkincisi ihracat artışı; iç talebin değişmediği varsayımı altında mallara karşı dış talebin artması hâlinde ülkenin millî gelirinin ve istihdam seviyesinin pozitif yönde etkileeneceğidir. İhracat artışı dış ticaret çarpanı oranında üretim hacminin, dolayısıyla millî gelirin artmasına neden olacaktır. Gelirdeki artış yoksulluk kısır döngüsünün kırılmasına; ülkenin üretim olanakları eğrisinin dışa doğru genişlemesine yol açacaktır. Üçüncüsü ise; ölçek ekonomilerine dayalı verimlilik artışı; yurt içi yatırımlarda ve özellikle doğrudan yabancı yatırımlardaki hızlı artışı ve yurt dışından yeni bilgi transferini ifade etmektedir. Dördüncüsü, pazar genişlemesi sonucu kapasite artışı ve ortaya çıkacak ölçek ekonomileri kazançlarıdır. Beşincisi, ihracat önemli döviz sınırlamalarını hafifleterek uluslararası piyasalara girişi kolaylaştırabilir; ihracat yatırım oranını arttırarak, teknolojik gelişmeyi hızlandırabilir. Altıncısı, ihracat sektörü büyüme için tetikleyecek etkili yönetim ve üretim teknolojileri

gibi pozitif dışsallıklar ortaya çıkarabilir.

TEŞVİK TÜRLERİ VE TEŞVİK UYGULANMASININ NEDENLERİ

Dış ticarete konu edilen teşvikler farklı şekillerde sınıflandırılabilir. En genel anlamda teşvikler seçici teşvikler ve otomatik teşvikler olmak üzere ikiye ayrılabilir. Teşvik Türleri Seçici teşvikler, uygulayıcı merkezi ve/veya yerel kurumların teşvik edilecek konularda içerik, büyüklük gibi önemli hususlarda kararlar verebilmesine imkân tanıyan uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Bu teşviklerde uygulayıcı kurum tarafından belirli önceliklerin belirlenip bu öncelikler doğrultusunda uygulamanın yapılması esastır. Hatta belirli kriterler göz önünde tutularak faydalanıcılardan fizibilite raporu, iş planı gibi belgeler de istenebilmekte ve bu belgelere göre projelerin teşvik edilip edilemeyeceği belirlenebilmektedir. Bazı durumlarda ise verilecek teşvikin miktarı uygulayıcı ve faydalanıcı arasında yapılan görüşme ve pazarlıklarla kararlaştırılabilmektedir. Otomatik teşvikler, kuralları ve sınırları yasal düzenlemelerle belirlenmiş desteklerdir. Genellikle mevzuatta öngörülen faaliyetlerin gerçekleştirilmesi durumunda herhangi bir ayırım yapılmaksızın tüm firmalara uygulanmaktadır. Bu teşviklerde, uygulanacak destek miktarları ve konuları detaylı bir şekilde belirlendiğinden uygulayıcı kurumların yetkileri sınırlı olmaktadır. Teşviklerin Uygulama Nedenleri

- Teşvik uygulamalarının temelinde Gelişmekte Olan Ülkelerde (GOÜ) kamunun ekonomiye müdahale ve yönlendirme ihtiyacı, Gelişmiş Ülkelerde (GÜ) ise bir sektöre veya ekonominin tümüne rekabet gücü kazandırma ve kazanılan rekabet gücünü sürdürme ihtiyacı yatmaktadır.
- GOÜ'lerde pazar ekonomisinin kendi dinamiklerinin gerek kaynak dağılımını ve gerekse kaynakların etkin kullanımını düzenleyecek tarzda gelişmemesi.
- Kalkınma sürecinde karşılaşılabilecek tüm girişim risklerinin azaltılması veya ortadan kaldırılması yoluyla iç fon kaynaklarını yatırımlara yöneltme ve bu konuda girişimcileri cesaretlendirme.
- Yürürlükteki sanayileşme stratejisinin hedeflerine ulaştırılması için teşviklerin bir planlama aracı olarak kullanılması.
- GOÜ'lerde iç ve dış kaynak imkânlarının kısıtlı olması, vasıflı iş gücü, kesintisiz ve yeterli enerji kaynaklarının sınırlı oluşu, ara ve yatırım malları arzındaki kısıtlar ve tasarrufların sermaye piyasasının sağlıklı bir şekilde besleyecek düzeye ulaşmaması.
- Ülke içinde bölgeler arası gelişmişlik farkları bulunması nedeni ile siyasi otoritenin bir sosyal ekonomik politika aracı olarak kalkınmada öncelikli yöreler uygulaması.
- Dünya ekonomisindeki konjonktürel dalgalanmalar, bunalım ve şokların iç ekonomide arızı krizlere yol açması.
- GOÜ'lerde yüksek nüfus olması nedeniyle iş gücü arzının hızlı gelişmesini karşılayacak istihdam politikaları uygulama gereği.
- Ülke mallarına uluslararası pazarlarda rekabet gücü kazandırma.
- Dışarıdan ülkeye teknoloji transferinin lisans, know-how, vb. fikri mülkiyet ve patent hakları nedeniyle pahalı bir işlem olması, teknoloji üreten ülkelerin teknoloji standartlaşmadan ürün devreleri yaklaşımı gereği yeni teknoloji diğer ülkelere transfer etmemesi nedenleriyle yerel teknoloji zorunluluğu.
- GOÜ'lerde deflasyonist politikaların maliyet enflasyonuna yol açmasını önleme gereğidir.

İHRACAT TEŞVİKLERİ

İhraç mallarını ucuzlatacak veya ihracatçının gelirini arttıracak her türlü uygulama ihracat teşviki olarak adlandırılmaktadır. Gümrük Tarifeleri Gümrük tarifeleri yurt içi üretimi koruyan ve sonrasında da ihracatı teşvik eden en eski dış politika araçlarından biridir. Gümrük tarifesi, bir ülkeye ithal edilen yabancı menşeli eşyalar üzerinden alınan vergileri ifade etmektedir. Bir malın ithalatına gümrük tarifesi uygulandığında, o mal dış rekabete karşı korunmaya başlanıldığı anlamına gelmektedir. Çünkü böylelikle, söz konusu malın yurt dışından alınması pahalılaşmış; bunun sonucunda da o malın yurt içi üretimi teşvik edilmiş olmaktadır. Zaman içerisinde ortaya çıkacak ölçek ekonomilerinin de etkisiyle gümrük tarifeleriyle korunan mal, uluslararası pazarlarda karşılaştırmalı üstünlükler elde edecek ve ihraç ürünü konumuna geçebilecektir. İhracatta Prim Sistemi Bu sistemin esası, ihracatçılara genel anlamda devlet tarafından yapılan parasal yardımlardır. İthalatın miktar kısıtlamaları ve gümrük vergileri ile sınırlandırıldığı ekonomilerde uygulanmaktadır. Primler genellikle aynı zamanda üretici olan ihracatçılara ödenir.

Bunun sonucunda;

- Üretici prim miktarını tatmin edici bulursa üretimini artırır.
- Üretim arttığında ölçek ekonomileri elde edilir ve fiyatlar düşer. İhracatta Vergi İadesi İhracatçıları teşvik etmek için ihraç edilen mal üzerindeki vergilerin bir kısmının ihracatçıya geri ödenmesi işlemidir. İhracatçıların gelirlerini arttırmaya yönelik bir işlemdir. Ayrıca ihracatçıların ürettiği malların maliyetlerine yansıyan ithal girdiler vardır. Bu girdilerin ithalatı sırasında gümrük vergisi vb. vergiler alınmaktadır. Gümrük vergileri ithal edilen malın fiyatını yükselttiği için dolaylı olarak ihracatçı firmanın da maliyetleri yükselmektedir. İhracatçı firma yüksek maliyetli mallarla yurt dışı piyasadaki düşük maliyetli üreticilerle rekabet edememektedir. İhracatı teşvik amacıyla maliyetleri düşürmek için ihracatçı firmaların girdi ithalatı sırasında gümrüklerde ödenen vergilerinden indirim veya muafiyet sağlanmaktadır. Böylece yurt içinde üretilen mala uluslararası pazarlarda rekabet

üstünlüğü elde edilmiş olur. Katma Değer Vergisi (KDV) ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) istisnası bu kapsamda değerlendirilmektedir. Dâhilde İşlem Rejimi (DİR) kapsamında ihracat yapmak kaydıyla yurda getirilecek girdilerden (hammadde, aramal vb.) KDV ile gümrük vergisi kısmen veya tamamen tahsil edilmemektedir. Ayrıca serbest bölge uygulamalarında da benzer durum söz konusudur. Mali Teşvikler Yatırım, işletme sermayesi ile üretim ve satışın finansmanında kullanılmak üzere verilen uzun vadeli ve düşük faizli kredilerle ihracatı teşvik etmektedir. İhracat kredi sigortası sağlanması, ucuz fiyatla ham madde sağlanması, ulaşım bedellerinde indirim, personelin eğitilmesi vb. teşvikler de bu gruba girmektedir. Devlet Yardımları Özellikle az gelişmiş ülkelerde, küçük işletmeler uluslararası piyasayı bilmedikleri ve bu konuda araştırma yapacak güçleri olmadığı için devlet bu işletmelere yardım etmektedir. Dış piyasa hakkında bilgi toplama, dış ülkelerde sergi ve fuar açma, dış ticarete elaman yetiştirme, ambalajlama gibi konularda kamu kuruluşları ücretsiz veya düşük bir ücretle ihracatçıya hizmet vermektedir. Bu uygulama ile dış pazarlarda yeni faaliyete başlayan ihracatçıyı bir takım risklerden ve maliyetlerden koruma amaçlanmaktadır.

Örneğin ülkemizde uygulanan ve ileriki ünitelerde detaylı olarak açıklanacak başlıca devlet yardımları şunlardır:

- Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) Yardımları
- Yurt Dışı Fuarlara Katılım Desteği
- Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği
- Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi
- İstihdam Yardımı Desteği
- Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi
- Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması Ve Turquality®'nin Desteklenmesi
- Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları
- Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi
- Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi
- Tasarım Desteği
- Teknik Müşavirlik Hizmetlerinin Desteklenmesi

Son yüzyıldaki gelişmeler gösterdi ki dış ticaretteki serbestleşme ülke refahına olumlu etkiler yapmaktadır. Bir diğer ifadeyle “ne kadar çok dış ticaret, o kadar çok refah” anlamına gelmektedir. Burada refahın tek belirleyicisinin dış ticaret olduğu söylenemez. Ancak dış ticaret sayesinde bir ülkede bir taraftan üretim artarken öte taraftan da tüketim artmaktadır. Ülkemizde de 1980’lerden sonra başlayan ve günümüzde şiddetle devam eden ihracatı arttırmaya yönelik çalışmalar bu hedefin bir sonucudur. 1980 yılında Türkiye’nin ihracatı 2,9 milyar ABD doları; ithalatı 7,9 milyar ABD doları; gayrisafi yurt içi hasılası (GSYİH) ise 92,4 milyar ABD doları idi. 2018 yılına gelindiğinde ise bu rakamlar sırasıyla ihracat 167,92 milyar ABD doları; ithalat 223,04 milyar ABD doları ve GSYİH ise 863,7 milyar ABD dolar seviyelerine ulaşmıştır. 38 yıllık bir zamanda ihracat yaklaşık 58 kat; ithalat 28 kat; GSYİH ise yaklaşık 9,3 kat artış göstermiştir.

İHRACAT, İTHALAT VE DIŞ TİCARET TEŞVİKLERİ

Dış ticaret denildiğinde akla gelen ihracat ve ithalat işlemleri olmaktadır. İhracat ve ithalatla ilgili tanımlamalar aşağıda yer almaktadır: İhracat, kısaca serbest dolaşımda bulunan bir eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesi dışına satılması şeklinde tanımlanmaktadır. Burada Türkiye Gümrük Bölgesi, Türkiye Cumhuriyeti topraklarını, karasularını, iç sularını ve hava sahasını kapsayan Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesini ifade etmektedir. İhracat yönetmeliğinde ise; bir malın, yürürlükteki ihracat mevzuatı ile gümrük mevzuatına uygun şekilde Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere çıkarılması veya Bakanlıkça ihracat olarak kabul edilecek sair çıkış ve işlemler şeklinde tanımlanmaktadır. İhracatçı, ihraç edeceği mala göre ilgili İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğine üye olan, vergi numarasına sahip gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişilik statüsüne sahip olmamakla birlikte yürürlükteki mevzuat hükümlerine istinaden hukuki tasarruf yapma yetkisi tanınan ortaklıklardır. İhracat yapabilmek için ihracatçı birliğine üye olmak zorunludur. Bu nedenle ihracatçı olmak isteyenlerin hangi ürün ihracatıyla meşgul olacaklarsa, mutlaka buldukları bölgedeki faaliyet alanlarıyla ilgili ihracatçı birliğine üye olmaları gerekmektedir. İthalat ise, yürürlükteki ithalat mevzuatı ile gümrük mevzuatına uygun şekilde başka ülkelerden veya bölgelerden Türkiye gümrük bölgesine sokulmasını veya Bakanlıkça ithal olarak kabul edilecek başka sair giriş ve işlemleri ifade etmektedir. Kısaca ithalat bir ülkenin gümrük sınırları dışındaki bir malın o ülkenin gümrük sınırları içerisindeki kişiler tarafından satın alınması şeklinde tanımlanabilir. İthalatçı, vergi numarasına sahip her gerçek ve tüzel kişi ile tüzel kişilik statüsüne sahip olmamakla birlikte yürürlükteki mevzuat hükümlerine istinaden hukuki tasarruf yapma yetkisi tanınan kişiler ortaklıkları ifade etmektedir. Devletin dış ticareti özendirmek amacıyla uyguladığı politika ve faaliyetlerin tamamına dış ticaret teşviki denilmektedir. Bu doğrultuda ihracatı arttırmak ve geliştirmek için ihracatçılara sağlanan avantajların tümü ihracat teşviki olarak adlandırılmaktadır. Dış ticaret teşviki denildiğinde daha çok ihracat teşviki kastedilmektedir. Ancak ithalatın kolaylaştırılmasına yönelik çalışmaların da ithalat teşviki olarak adlandırılması mümkündür. Birinci ünite de ayrıntılı anlatıldığı gibi bir ülkede teorik olarak ihracatın artırılması; ithalatın ise azaltılması veya arttırılmaması hedeflenmektedir.

TÜRKİYE’DE DIŞ TİCARETE YÖNELİK TEŞVİKLERİN GELİŞİMİ

Cumhuriyetin kuruluşundan 1980 yılına kadar ülkemizde uygulanan temel sanayileşme stratejisi İthal İkameci Sanayileşme stratejisidir. Buradaki ana hedef ithal edilen malların üretimini yurt içinde gerçekleştirip dışa bağımlılığı azaltmak ve ödemeler bilançosundaki açıkları kapatmaktır. Ancak küreselleşmeyle birlikte dünyada meydana gelen gelişmeler bu stratejinin zaman içerisinde geçerliliğini yitirmesine neden olmuştur. Ülkemizde 1977-1980 yılları arasında bir türlü düzelemeyen ekonomik istikrarsızlığa bir de politik istikrarsızlık eklenince birtakım istikrar tedbirleri alınmak zorunda kalınmıştır. Bu doğrultuda 24 Ocak 1980 tarihinde alınan ve yine bu isimle adlandırılan ekonomik istikrar tedbirleri Türkiye’yi yeni bir dönemin içine sokmuştur. 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları ile birlikte Türkiye dışa kapalı, ithal ikamesine dönük sanayileşme stratejisini terk ederek dışa açık, ihracata dayalı sanayileşme stratejisini benimsemiştir. Hiç şüphesiz bu tedbirler dış ticareti çok yakından ilgilendirmekte, hatta dış ticaret merkezli oldukları söylenebilir. Bu kararlarla birlikte dış ticaret serbestleştirilmeye başlanmıştır. Zaman içerisinde ithalat ve ihracatın önündeki engeller kaldırılırken ihracatın artması için değişik teşvikler uygulamaya konulmuştur. Ülke ekonomisi dışa açılmayla yurt içi fiyatların yurt dışı fiyatlarla karşılaştırılması imkânı doğmuş olmaktadır. Bu durum yurt içi üretimin yurt dışı üretimle rekabet yapması anlamına gelmektedir. Türk mallarının yabancı mallarla uluslararası pazarda rekabet edebilmesi için 1980’lerden sonra ihracat değişik

yollarla teşvik edilmiş; ihracatçılara avantajlar sağlanmıştır.

İhracat Teşviklerinin Verilmesindeki Genel Amaç Ve Esaslar

- İhracatı artırmak
- Ödemeler dengesini iyileştirmek
- İstihdamı artırmak
- İhraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak
- Kapasite kullanım oranlarını artırmak
- İhracat pazarlarını geliştirmek/genişletmek
- Döviz harcamalarını en aza indirmek
- Teknolojik düzeyi artırmak Dünyada, dış ticaretteki serbestleşme faaliyetleri zaman içerisinde haksız rekabet durumunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hiç şüphesiz her ülke ihracatını arttırmayı ithalatını ise azaltmayı veya arttırmamayı hedeflemektedir. Her ülke bu şekilde davranırsa dünya ticaretinin artmasından söz edilemez. Bunun için ülkeler özellikle ihracatlarını teşvik etmektedir. Ancak sağlanan teşvikler uluslararası rekabeti olumsuz etkiliyor; haksız rekabetin ortaya çıkmasına neden oluyor ise Dünya Ticaret Örgütü duruma müdahale ediyor ve söz konusu teşvike son verilmesini sağlamaktadır. Bunun içindir ki ülkeler ihracatlarına her türlü teşviki yapmamaktadır. Bu kapsamda değerlendirilebilecek bir diğer husus da 01.01.1996 tarihinde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında oluşturulan Gümrük Birliği sürecidir. Gümrük Birliği ile Türkiye, AB'nin ortak dış ticaret politikalarını kabul ettiğinden dolayı ihracatı teşvik konusunda da her anlamda bağımsız davranmamakta; Birliğin kararlarına uyum sağlamaktadır. Sağlanacak teşviklerin AB ortak dış ticaret politikalarına uygun olması gerekmektedir. Özetle, dış ticarete teşvik sağlama ve ihracatı özendirme hususunda Türkiye Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği ve diğer uluslararası anlaşmaları göz önüne alarak karar vermektedir. Türkiye'nin dışa açık ve ihracata dayalı sanayileşme ve büyüme modelini seçtiği 1980 sonrası dönemde, ihracatın teşvik edilmesi amacıyla; ihracatta vergi iadesi, navlun ödemesi, destekleme fiyat istikrar fonu primi ödemesi, enerji desteği ve kaynak kullanımı destekleme fonu ödemesi gibi doğrudan parasal ödemeler şeklinde teşvik enstrümanları uygulanmıştır. Ancak, ihracatın gerçekleşmesini müteakip yapılan direkt parasal ödeme şeklindeki nakit teşvikler, DTÖ Anlaşmasına taraf olunması ve AB ile Gümrük Birliği sürecine girilmesi sonucu uygulanabilirliğini yitirmiştir.

Türkiye'de Dış Ticarete Sağlanan Teşvikler

- Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) Yardımları
- Yurt Dışı Fuarlara Katılım Desteği
- Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği
- Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi
- İstihdam Yardımı Desteği
- Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi
- Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması ve Turquality®'nin Desteklenmesi
- Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları: Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi
- Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi
- Tasarım Desteği • Teknik Müşavirlik Hizmetlerinin Desteklenmesi
- Dâhilde İşleme Rejimi • Hariçte İşleme Rejimi
- Serbest Bölge Teşvikleri • Sınır Ticareti ve Sınır Ticaret Merkezleri
- Türk Eximbank İhracat Kredi Sigortası
- Türk Eximbank Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı
- Türk Eximbank Niyet Mektubu
- Türk Eximbank Garanti Mektubu
- Dış Ticaret Şirketleri
- Katma Değer Vergisi İstisnası
- Özel Tüketim Vergisi İstisnası
- Vergi, Resim ve Harç İstisnası
- Hizmet İhracatı Teşvikleri
- Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması

ONAYLANMIŞ KİŞİ STATÜSÜ

Devlet dış ticaret şirketlerine bir takım teşvikler uygulayarak dış ticaret hacmini arttırmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde uygulanan teşviklerden biri de Onaylanmış Kişi Statüsüdür. Onaylanmış Kişi Statüsü, gümrük işlemlerinde güvenilirliğini kanıtlamış, belirli bir dış ticaret hacmine veya sabit sermaye yatırımına sahip, mali yeterliliği tasdik edilmiş, kayıtları izlenebilir olan kişilere gümrük ve dış ticaret faaliyetlerinde belli kolaylıkların tanınmasına olanak veren özel bir belge ve haktır.

Onaylanmış Kişi Statüsü ile ilgili hukuksal dayanaklar şunlardır:

- Gümrük Yönetmeliğinin 22. ila 26. maddeleri
- Onaylanmış Kişi Statüsüne İlişkin Gümrük Genel Tebliği
- Onaylanmış Kişi Statü Belgesi Başvuru Rehberi Gümrük mevzuatı kapsamında gümrük işlem ve uygulamalarının kolaylaştırılması amacıyla belirlenen basitleştirilmiş usul, uygulama ve yetkilerden yararlanmak üzere aşağıda belirtilen koşulları sağlayan, Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik gerçek ve tüzel kişilere talep etmeleri hâlinde Onaylanmış Kişi Statüsü verilmektedir. Belge Türleri Üç farklı Onaylanmış Kişi Statüsü bulunmaktadır.

Bunlar:

- A Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü
- B Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü
- C Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü Kendilerine A Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü verilen kişiler, B ve C Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü sahiplerine tanınan hak ve yetkilerden; B Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü verilen kişiler ise, C Sınıfı Onaylanmış Kişi Statü sahiplerine tanınan hak ve yetkilerden yararlanabilmektedir.

Onaylanmış Kişi Statüsü İçin Gereken Genel Koşullar

Dış ticaret şirketleri Onaylanmış Kişi Statüsüne sahip olabilmeleri için öncelikle sağlaması gereken genel şartlar şunlardır:

- Yönetim kurulu üyeleri, sermayesinin yüzde onundan fazlasına sahip gerçek kişiler ile gümrük ve dış ticaret işlemlerinde temsil yetkisini haiz çalışanlarının; - Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, güveni kötüye kullanma, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, hileli iflas, yalan tanıklık, suç uydurma ve iftira suçları ile ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerini aklama suçlarından Türk Ceza Kanunu'na muhalefetten ceza veya mahkûmiyet kararı bulunmaması gerekmektedir.
- Vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından Vergi Usul Kanunu'na muhalefetten ceza veya mahkûmiyet kararı bulunmaması gerekmektedir.
- Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu ile Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'a muhalefetten ceza veya mahkûmiyet kararı bulunmaması gerekmektedir.
- Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikişer aylık iki dönem ayrı ayrı olmak üzere, her bir dönem içerisinde vergi kaybına neden olan gümrük mevzuatı ihlali nedeniyle, haklarında Gümrük Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca öngörülen usulsüzlük cezasının üç katını aşan tutarda düzenlenmiş ceza kararı toplam sayısının, beşten fazla olmak koşuluyla, her bir dönemde işlem gören ithalat ve ihracata ilişkin gümrük beyannamesi toplam sayısının yüzde birini aşmaması gerekmektedir.
- Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikişer aylık iki dönem ayrı ayrı olmak üzere, her bir dönem içerisinde vergi kaybına neden olan gümrük mevzuatı ihlali nedeniyle, haklarında Gümrük Kanunu uyarınca öngörülen usulsüzlük cezasının yetmiş beş katını aşan tutarda düzenlenmiş ceza kararı sayısı ve yine aynı tutardaki usulsüzlük cezasının iki yüz elli katını aşan Katma Değer Vergisi Kanunu'nun ve Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun uyarınca düzenlenmiş ceza kararı sayısı toplamalarının, ikiden fazla olmak koşuluyla, her bir dönemde işlem gören ithalat ve ihracata ilişkin gümrük beyannamesi toplam sayısının binde üçünü aşmaması gerekmektedir.
- Gümrük mevzuatı uyarınca kesinleşmiş vergi ve ceza borcu bulunmaması gerekmektedir.

- Vergi mevzuatı uyarınca kesinleşmiş vergi borcu bulunmaması gerekmektedir.
- İlgili mevzuat uyarınca kesinleşmiş sosyal güvenlik prim borcu bulunmaması gerekmektedir.
- İhracatçılar için, bağlı bulunulan ihracatçı birliği kayıtlarına göre, Türkiye İhracatçılar Meclisi veya ihracatçı birliklerince ilgili mevzuatı çerçevesinde performans ve güvenilirliğinin onaylanmış olması gerekmektedir.
- Dış ticaret sermaye şirketleri, grup ihracatçıları, grup ithalatçıları, Ar-Ge merkezi belgesine sahip kişiler ile bakım onarım faaliyeti yürüten ticari hava taşımacılığı şirketleri hariç imalatçı olması gerekmektedir.
- Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı yıldan önceki iki yıl esas alınmak suretiyle, mali yapısının yeminli mali müşavir tarafından incelenerek, Bakanlıkça belirlenecek formata uygun olarak düzenlenecek raporla olumlu görüşle sonuca bağlanmış olması gerekmektedir.

Onaylanmış Kişi Statüsü İçin Gereken Özel Koşullar

A Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü için başvuruda bulunan kişilerin yukarıda belirtilen genel koşullara ek olarak aşağıdaki özel koşulları da sağlaması gerekmektedir:

- Dış ticaret performansına ilişkin olarak aşağıdaki koşullardan en az birinin sağlanması gerekmektedir.

Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikişer aylık iki dönem ayrı ayrı olmak üzere, herhangi bir dönem içerisinde asgari 25 milyon FOB/ABD doları tutarında fiilî ihracat yapılmış olması.

Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikişer aylık iki dönem ayrı ayrı olmak üzere, herhangi bir dönem içerisinde gerçekleştirilen ithalat ve fiilî ihracat toplamının asgari 100 milyon ABD doları tutarında olması.

- Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı tarihten geriye dönük bir ay içinde en az 250 işçi istihdam ediyor olması. B Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü için başvuruda bulunan kişilerin yukarıda belirtilen genel koşullara ek olarak aşağıdaki özel koşulları da sağlaması gerekmektedir.

Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikişer aylık iki dönem ayrı ayrı olmak üzere, herhangi bir dönem içerisinde asgari 5 milyon FOB/ABD doları tutarında fiilî ihracat yapılmış olması. Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikişer aylık iki dönem ayrı ayrı olmak üzere, herhangi bir dönem içerisinde gerçekleştirilen ithalat ve fiilî ihracat toplamının asgari 20 milyon ABD doları tutarında olması.

- Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı tarihten geriye dönük bir ay içinde en az 100 işçi istihdam ediyor olması. C Sınıfı Onaylanmış Kişi Statüsü için başvuruda bulunan kişilerin yukarıda belirtilen genel koşullara ek olarak aşağıdaki özel koşulları da sağlaması gerekmektedir.

- Dış ticaret performansına ilişkin olarak aşağıdaki koşullardan en az birinin sağlanması gerekmektedir:

Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikişer aylık iki dönem ayrı ayrı olmak üzere, herhangi bir dönem içerisinde asgari 1 milyon FOB/ABD doları tutarında fiilî ihracat yapılmış olması.

Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikişer aylık iki dönem ayrı ayrı olmak üzere, herhangi bir dönem içerisinde gerçekleştirilen ithalat ve fiilî ihracat toplamının asgari 6 milyon ABD doları tutarında olması.

Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük iki yıl içerisinde asgari 15 milyon ABD doları tutarında sabit sermaye yatırımı yapmış olması.

- Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle onaylanmış kişi statüsü başvurusunun ön incelemesi için sözleşme yapıldığı tarihten geriye dönük bir ay içinde en az 15 işçi istihdam ediyor olması. Dış Ticaret Sermaye Şirketleri için yukarıda sayılan özel koşullar aranmamaktadır. Bu şirketler onaylanmış kişi statüsü için gerekli genel şartları sağlaması halinde başvuruda bulunabilirler.

Onaylanmış Kişi Statü Belgesinin Alınması

Onaylanmış Kişi Statü Belgesi başvurusuna ilişkin işlemler

Onaylanmış Kişi Statü Belgesi Başvurusu Rehberi kapsamında yapılmaktadır. Bu kapsamda belge almak isteyen kişinin ilk yapacağı işlem yetkilendirilmiş gümrük müşaviri tarafından hakkında bir

Tespit Raporu hazırlanmasıdır. Raporunda yukarıda sıralanan genel ve özel koşulları kişinin sağlayıp sağlamadığı yetkilendirilmiş gümrük müşaviri tarafından tespit edilmektedir. Daha sonra adına olumlu tespit raporu düzenlenmiş kişiler yetkili gümrük ve ticaret bölge müdürlüklerine, gerekli diğer belgelerle birlikte kendilerine Onaylanmış Kişi Statü Belgesi verilmesi için başvuru yapmalıdır. Başvuru sahibinin yukarıda yer alan koşulları taşıdığı için yetkili gümrük ve ticaret bölge müdürlüğü tarafından tespit edilmesi hâlinde yıl/yetkili bölge müdürlüğünün bulunduğu ilin trafik kodu/belge sınıfı/sıra numarasını içerecek şekilde her yıl itibarıyla müteselsil statü belgesi numarası alınarak Onaylanmış Kişi Statü Belgesi düzenlenmektedir. Aslı hak sahibine, bir nüshası da gümrük idaresinde saklanmak üzere iki nüsha hâlinde hazırlanmaktadır. Statü belgesinin geçerlilik süresi ise iki yıldır. Onaylanmış Kişi Statü Belgesinin Avantajları Onaylanmış Kişi Statüsünün dış ticaret şirketlerine sağladığı avantajlar aşağıda sıralanmaktadır. Avantajların genişliği belge türüne göre değişiklik göstermektedir.

- A Sınıfı Onaylanmış Kişi Statü Belgesi sahibi kişilerin yararlanabileceği genel uygulamalar: Kayıt yoluyla rejim beyanı Mavi hat (ertelenmiş kontrol) uygulaması
 - Eksik belge ve bilgiyle beyan
 - TOBB 'ne tasdik ve gümrük idarelerine vize işlemi için ibraz zorunluluğu olmadan ATR Dolaşım belgesi düzenleme
 - Tam beyanlı yaygın basitleştirilmiş usulden eşyanın özelliğine bakılmaksızın yararlanma
 - Götürü teminat sistemi
 - Kısmi teminat sistemi
- B Sınıfı Onaylanmış Kişi Statü Belgesi sahibi kişilerin yararlanabileceği genel uygulamalar:
 - Mavi hat (ertelenmiş kontrol) uygulaması
 - Eksik belge ve bilgiyle beyan
 - TOBB 'ne tasdik ve gümrük idarelerine vize işlemi için ibraz zorunluluğu olmadan ATR Dolaşım belgesi düzenleme
 - Tam beyanlı yaygın basitleştirilmiş usulden eşyanın özelliğine bakılmaksızın yararlanma
 - Götürü teminat sistemi - Kısmi teminat sistemi
- C Sınıfı Onaylanmış Kişi Statü Belgesi sahibi kişilerin yararlanabileceği genel uygulamalar:
 - Mavi hat (ertelenmiş kontrol) uygulaması (yalnızca "1000" rejim kodlu kati ihracatta)
 - Eksik belge ve bilgiyle beyan - TOBB 'ne tasdik ve gümrük idarelerine vize işlemi için ibraz zorunluluğu olmadan ATR Dolaşım belgesi düzenleme
 - Tam beyanlı yaygın basitleştirilmiş usulden eşyanın özelliğine bakılmaksızın yararlanma
 - Götürü teminat sistemi
 - Kısmi teminat sistemi

Her geçen gün dış ticaretin önemi daha da artmaktadır. Hükümetler küresel ticaretten daha fazla pay alabilmek için yapılacakları en ince ayrıntısına kadar düşünmekte, bu doğrultuda kararlar almaktadır. Bu kapsamda ticaret erbabının önündeki en önemli engellerden biri de uluslararası rekabettir. Dünya pazarına açılan bir işletme dünya çapında rekabete başlamıştır anlamına gelmektedir. Hiç şüphesiz bu aşamada işletmeleri öne çıkartacak üstünlük maliyet yapılarıdır. Eşit şartlarda rekabet yapan işletmelerin en avantajlı olanı bir malı daha ucuza üretebilen veya satabilen olanıdır. Bir diğer ifadeyle burada işletmelerin maliyet yapıları ön plana çıkmaktadır. İşletmeler bir taraftan içsel olarak maliyet yapılarını aşağı çekmeye çalışırken dışsal olarak gerçekleşecek maliyet düşürücü uygulamalara da ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda devlet farklı yöntemlerle dış ticareti desteklemekte ve özendirmektedir. Bu ünite de üzerinde durulacak olan Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü de devletçe dış ticaret erbabına sağlanan teşviklerden biridir. Bu uygulama ile hem dış ticaret işlemlerinin hızlanması, hem de şirketlerin uluslararası alanda rekabet güçlerinin arttırılması amaçlanmaktadır.

YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ

Yetkilendirilmiş yükümlü, gümrük yükümlülüklerini yerine getiren, kayıt sistemi düzenli ve izlenebilir olan, mali yeterlilik, emniyet ve güvenlik standartlarına sahip bulunan, kendi oto kontrolünü yapabilen güvenilir firmalara gümrük işlemlerinde birtakım kolaylık ve imtiyazlar tanıyan uluslararası bir statüdür. Aşağıda açıklanan şartları sağlayan gerçek ve tüzel kişilere Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası verilmekte ve sertifika sahipleri gümrük mevzuatının öngördüğü basitleştirilmiş uygulamalardan ve Türkiye Gümrük Bölgesine eşya girişi ve çıkışı sırasında yapılan emniyet ve güvenlik kontrollerine ilişkin kolaylaştırmalardan faydalanmaktadır. Başvuruda Aranan Genel Koşullar Yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası başvurusu için gerçek ve tüzel kişilerden aranan genel koşullar aşağıda yer almaktadır.

Bu koşulların sağlanması hâlinde yapılan başvuru değerlendirilmeye alınmaktadır:

- Güvenilirlik koşulu
- Ticari kayıtların güvenilirliği ve izlenebilir olması koşulu
- Mali yeterlilik koşulu
- Emniyet ve güvenlik koşulu Başvuru ve Değerlendirilmesi Yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası için başvuru, başvuru formu doldurularak aranan belgelerle birlikte, şirket merkezinin ticaret siciline kayıtlı bulunduğu yere en yakın gümrük müdürlüğünün bağlı olduğu Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne yapılmaktadır. Başvuru sonucunda statünün tanınmayacağına ilişkin kararın verilmesi sürecinde şu aşamalardan geçilmektedir:
- Ön inceleme
- Yerinde inceleme
- Değerlendirme Başvurunun yapıldığı Gümrük Ve Ticaret Bölge Müdürlüğünce başvuruda ibraz edilen belgelerin tam olup olmadığına ve bu belgelerin eksik bilgi içerip içermediğine ön inceleme kapsamında bakılır.

Bölge müdürlüğü, ön incelemeyi 15 iş günü içerisinde yaparak başvuruya ilişkin tüm bilgi ve belgelerin tam olması hâlinde, ön inceleme formunu Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğüne gönderir.

Yerinde inceleme yapılması için Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğünce 10 iş günü içerisinde sonradan kontrol işlemlerini yapmak üzere yetkilendirilmiş olan sonradan kontrol yetkilisi görevlendirilmesine ilişkin işlemler tamamlanır. Sonradan kontrol yetkilisince, başvuru sahibinin ticari faaliyetlerine ilişkin tesislerinde, kayıtların izlenebilirliği, emniyet ve güvenlik koşullarına uygunluk gibi hususlar yerinde inceleme kapsamında 30 iş günü içerisinde incelenir.

Yapılan inceleme sonucunda Yerinde İnceleme Değerlendirme Formu düzenlenir ve form Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğüne gönderilir. Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Yerinde İnceleme Değerlendirme Formunda yer alan bilgileri değerlendirerek başvuru sahibinin sertifika almaya hak kazanıp kazanmadığını tespit eder. Genel Müdürlükçe, koşulların sağlandığının anlaşılması hâlinde, sertifikayı düzenlemek üzere, koşulların sağlanmadığının tespit edilmesi hâlinde ise başvurunun reddedilmesini teminen ilgili Bölge Müdürlüğüne bildirimde bulunulur.

Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası ilgili Bölge Müdürlüğünce iki nüsha olarak düzenlenmektedir.

Düzenlenen sertifikaya, "TR/AEOF/" ibaresi ile "yıl /düzenleyen Gümrük Ve Ticaret Bölge Müdürlüğünün bulunduğu ilin trafik kodu /sıra numarasını" içerecek şekilde bir sertifika numarası verilmektedir. Örneğin; TR/ AEOF/13 / 34 / 0001 Burada; TR, Türkiye'yi; AEOF, yetkilendirilmiş

yükümlü sertifikasının İngilizce baş harflerini; 13, 2013 yılını; 34, düzenleyen Gümrük Ve Ticaret Bölge Müdürlüğünün bulunduğu İstanbul ilin trafik kodunu; 0001 ise sertifika sıra numarasını ifade etmektedir. Yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası düzenlendiği tarihten sonraki ilk iş gününde geçerli hâle gelir ve süresiz olarak geçerlidir. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünün Sağladığı Avantajlar Yetkilendirilmiş yükümlü statüsüne sahip gerçek ve tüzel kişilerin elde ettiği avantajları iki başlıkta toplamak mümkündür.

Bunlar; Basitleştirilmiş Uygulamalar ve Emniyet ve Güvenlik Kontrollerine İlişkin Kolaylaştırmalardır.

Aşağıda sıralanan uygulama ve kolaylaştırmalardan Onaylanmış İhracatçı Yetkisi ile İzinli Gönderici Yetkisi hariç diğerleri bir önceki ünite de açıklandığından burada tekrar açıklanmayacaktır.

Basitleştirilmiş Uygulamalar Yetkilendirilmiş yükümlü statüsü sahiplerinin aşağıdaki basitleştirilmiş uygulamalardan, ayrıca bir talebe gerek kalmaksızın faydalanmalarına izin verilmektedir:

- Eksik beyan usulü
- Kısmi teminat uygulaması Yetkilendirilmiş yükümlü statüsü sahiplerinin aşağıdaki basitleştirilmiş uygulamalardan faydalanmalarına, talep etmeleri ve o uygulamaya ilişkin ilgili ek koşul veya koşulları da sağlamaları hâlinde izin verilmektedir:
- Götürü teminat uygulaması
- Onaylanmış ihracatçı yetkisi kapsamında; o İhracatta yerinde gümrükleme izni, o A.TR Dolaşım Belgelerini Bakanlıkça yetki verilen kişi ve kuruluş tarafından düzenleme ve vize işlemi için gümrük idarelerine ibraz edilme zorunluluğu olmaksızın düzenleyebilme izni, o Serbest Ticaret Anlaşması yapılan ülke veya ülke gruplarıyla tercihli ticarete, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında tarım ürünlerinin tercihli ticaretinde ve ülkemiz tarafından tek taraflı olarak tanınan Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi rejimi kapsamında gerçekleştirilen tercihli ticarete eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı veya EUR. MED fatura beyanı düzenleyebilme izni.
- İzinli gönderici yetkisi Emniyet ve Güvenlik Kontrollerine İlişkin Kolaylaştırmalar Yetkilendirilmiş yükümlü statüsü sahiplerine aşağıdaki emniyet ve güvenlik kontrollerine ilişkin kolaylaştırmalardan, ayrıca bir talebe gerek kalmaksızın, yararlanma izni verilmektedir.
- Azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyan verme kolaylığı
- Mavi hat uygulaması
- Beyannamenin belge kontrollerine tabi tutulması hâlinde kontrollerinin öncelikli yapılması •

Beyanname kapsamı eşyanın muayeneye tabi tutulması hâlinde muayenenin öncelikli yapılması

ONAYLANMIŞ İHRACATÇI YETKİSİ

İhracatta yerinde gümrükleme, basitleştirilmiş işlem kapsamında A.TR dolaşım belgesi düzenleme ve vize etme, eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı/EUR.MED fatura beyanı düzenleme izinlerinden en az birine hak kazanmış kişilere onaylanmış ihracatçı denilmektedir. İhracatta Yerinde Gümrükleme İzni İhracatta yerinde gümrükleme eşyanın ihracata yönelik gümrük işlemlerinin; firmanın kendi tesislerinden yapılarak, ihracat eşyasının ihracat (iç) gümrük müdürlüğüne getirilmeden, aracın firmanın tesislerinde mühürlenerek doğrudan çıkış (sınır) gümrük idaresine sevk edilmesi esasına dayanmaktadır. İhracatta Yerinde Gümrükleme İzni alabilmek için kişinin daha önce yetkilendirilmiş yükümlü statüsü kazanmış olması gerekmektedir. Yani başvuruda aranan genel koşullar olan güvenilirlik koşulu; ticari kayıtların güvenilirliği ve izlenebilir olması koşulu, mali yeterlilik koşulu, emniyet ve güvenlik koşulu sağlanmış olmalıdır. Yetkilendirilmiş yükümlü statüsü almaya hak kazanmış kişiler yukarıda sıralanan genel koşullara ilaveten başvuru yılından bir önceki yıl ve bizzat kendisi asgari 5 Milyon Dolar tutarında fiili ihracat yapmış olması hâlinde ihracatta yerinde gümrükleme iznine sahip olabilmektedir. Yetkilendirilmiş yükümlü statüsü almaya hak kazanamayan kişilerin bu kolaylıktan yararlanması mümkün değildir.

İzin kapsamında işlemler, tesislerin gümrük müdürlüğüne uzaklığı ve gümrük müdürlüğünün işlem hacmi göz önünde bulundurularak başvurunun yapıldığı Bölge Müdürlüğü tarafından belirlenen gümrük müdürlüklerinden yapılabilir. İhracatta yerinde gümrükleme izni uygulamasında güvenli alana ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda hazırlanacak güvenli alan, ihracat eşyasının beyannamenin tescilinden sonra ve araca yüklenip sevk edilmesinden önce bulundurulacağı veya eşyanın taşıma aracında bekletileceği izni kapsamı tesislerde bulunması zorunlu alanlardır. A.TR Düzenleme Yetkisi Basitleştirilmiş işlem kapsamında A.TR düzenleme ve vize etme izni, kişinin A.TR dolaşım belgelerini yetkili kuruluşa onaylatma zorunluluğu olmadan kendisinin düzenleyebilmesi ve düzenlediği A.TR dolaşım belgelerini gümrük idaresine ibraz etmek zorunda kalmadan dolaşım belgesine konu eşyayı ihraç edebilmesine olanak sağlayan bir kolaylıktır.

Fatura Beyanı/EUR.MED

Fatura Beyanı Yetkisi

Eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı/EUR.MED fatura beyanı düzenleme izni, kişinin serbest ticaret anlaşması yapılan ülke veya ülke gruplarıyla tercihli ticarete, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında tarım ürünlerinin tercihli ticaretinde ve ülkemiz tarafından tek taraflı olarak tanınan Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi Rejimi kapsamında gerçekleştirilen tercihli ticarete, fatura beyanı

veya EUR.MED fatura beyanı kapsamında, ihracat eşyasına ilişkin herhangi bir kıymet sınırlaması olmaksızın karşı ülkede tercihli tarife uygulanmasına olanak sağlayan bir kolaylıktır.

İZİNLİ GÖNDERİCİ YETKİSİ

İzinli gönderici, eşyanın transitine yönelik gümrük işlemlerini kendi tesislerinde yapan, transit eşyasını hareket (iç) gümrük müdürlüğüne sunmaksızın, aracı kendi tesislerinde mühürleyerek doğrudan çıkış (sınır) gümrük idaresine sevk eden taşıyıcıdır.

Türkiye’de dış ticareti arttırmak için özellikle ihracatı arttırmak için uygulamaya konulan politikalarda dış ticaret şirketlerine anahtar rol yüklenmiş; her fırsatta bu şirketler devlet tarafından desteklenmiştir. İlk önceleri büyük ölçekli işletmelerin dışa açılması teşvik edilmiştir. Sonraları ise Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) ihracata yönlendirilmesi; bu işletmelerde ihracat kültürünün yerleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu ünite Türkiye’de ihracatın gelişmesinde çok önemli rol üstlenen Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri incelenecektir.

DIŞ TİCARET SERMAYE ŞİRKETLERİ

İhracatın ülke ekonomisi yararına düzenlenmesini, desteklenmesini ve geliştirilmesini sağlamak; ihracatta yetkili mercii ve uygulanacak esasların belirlenmesi için 22/12/1995 tarih ve 95/7623 sayılı İhracat Rejim Kararı çıkartılmıştır. Kararın 3’üncü maddesinin (k) bendi uyarınca hazırlanan Dış Ticaret Sermaye Şirketi Statüsüne İlişkin Tebliğ’de ihracat şirketlerine "Dış Ticaret Sermaye Şirketi" statüsü verilmesi, geri alınması ve bu şirketlerin sorumlulukları tespit edilmiştir. Dış Ticaret Sermaye Şirketi Statüsü Verilmesi Aşağıda belirtilen şartları sağlayan dış ticaret şirketlerine Bakanlıkça Dış Ticaret Sermaye Şirketi statüsü verilmektedir:

- Ödenmiş sermayelerinin en az 2 milyon TL olması
- Bir önceki takvim yılında gümrük beyannamesi bazında en az FOB 100 milyon ABD doları veya eş değerde fiilî ihracat gerçekleştirmesi (transit ve bedelsiz ihracat hariç)
- Anonim şirketi olması Yukarıdaki şartları sağlayan dış ticaret firmaları her yılın Ocak ayının son gününe kadar Bakanlığa başvurulması ve Bakanlıkça yapılacak inceleme sonucunda gerekli şartların yerine getirildiği tespit edilmesi hâlinde söz konusu firmalara Dış Ticaret Sermaye Şirket statüsü verilmektedir. Aynı yöntemle hâlihazırda Dış Ticaret Sermaye Şirketi Statüsünü haiz firmalar için de söz konusu statü yenilenebilmektedir. Her yıl Dış Ticaret Sermaye Şirketi statüsü verilen şirketlerin listesi “Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine İlişkin Karar” olarak resmî gazetede yayımlanmaktadır. Dış Ticaret Sermaye Şirketi statüsü sürekli geçerli olan bir statü değildir. Yani Dış Ticaret Sermaye Şirketi statüsüne sahip bir şirket sürekli bu statüde devam etmemektedir. Statünün bir geçerlilik süresi vardır. Dış Ticaret Sermaye Şirketi statüsü, yayımlandığı tarihten itibaren müteakip yıla ait Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine İlişkin Karar yayımlanmaya kadar geçerlidir.

Dış Ticaret Sermaye Şirketi Statüsünün Geri Alınması

Yanılıcı bilgi ve belge kullanılması suretiyle Dış Ticaret Sermaye Şirketi Statüsü almış bulunan şirketlerin bu statüleri, şartların yerine getirilmediğinin tespiti hâlinde, verildiği tarih itibarıyla geri alınmaktadır. Haziran 2018 tarihi itibarıyla Resmî Gazete’de yayımlanan Dış Ticaret Sermaye Şirketlerinin sayılı 60’dır. Bu şirketlerin 33 âdeti İstanbul’da yer almaktadır. Ayrıca İzmir, Ankara, Bursa, Denizli, Elâzığ, Kocaeli, Gaziantep, Adana, Manisa, Muğla ve Hatay illerinde de faaliyet gösteren Dış Ticaret Sermaye Şirketleri bulunmaktadır. Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine Sağlanan Avantajlar Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ile başta ihracat hacminin artırılması olmak üzere ihracat ürünlerimizin tanıtılması, çeşitlendirilmesi, pazar paylarının artırılması ve yeni pazarlara girilmesi amaçlanmaktadır. Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine sağlanan avantajlar genel başlıklar halinde şöyle sıralanabilir: • Katma Değer Vergisi (KDV) iadelerinde teminat kolaylığı. Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 11/1-c maddesinde düzenlenen ve “tecil-terkin sistemi” olarak adlandırılan uygulamadan, ihracat kayıtlı mal teslim eden imalatçı firmalar yararlanabilmektedirler. 77 Seri nolu KDV Genel Tebliğinde yapılan düzenleme ile imalatçı olmayan firmaların da Dış Ticaret Sermaye Şirketlere ihracat kaydıyla yaptıkları teslimler için “tecil-terkin” uygulamasından yararlandırılmalarına imkân sağlanmaktadır.

Tecil-Terkin sistemi ileriki ünitelerde açıklanmaktadır.

- Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ağırlıklı olarak Eximbank Dış Ticaret Şirketi Kısa Vadeli TL ve Döviz Kredileri Programından yararlanabilmektedirler. Söz konusu krediler, firmaların ihracat faaliyetleri ile ilgili finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere, belli teminat oranları ile aracı banka olmaksızın Eximbank tarafından doğrudan kullandırılmaktadır. Adı geçen kredi programları çerçevesinde Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine piyasa faiz hadlerinden daha düşük faiz oranı ile kredi kullandırılmaktadır.
- Dış Ticaret Sermaye Şirketleri “Onaylanmış Kişi Statüsü” edinmek yoluyla gümrük işlemlerinde kolaylıklar sağlamaktadır. Daha önceki ünitelerde detaylı olarak açıklanan Onaylanmış Kişi Statü Belgesinin elde edilmesinde gerekli şartların sağlanmasında Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine

ayrıcılıklar ve istisnalar tanınmaktadır.

- Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine Dâhilde İşleme Rejiminde teminat kolaylığı sağlanmaktadır. Dâhilde işleme izin belgesi kapsamında gerçekleştirecekleri ithalatlarında, bu ithalattan doğacak olan gümrük vergisi, KDV ve fonlar tutarının teminata bağlanmasında Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine ayrıcalıklar tanınmaktadır.
- Dış Ticaret Sermaye Şirketlerinin, ihrac ürünlerimizin tanıtılması, çeşitlendirilmesi, pazar paylarının artırılması ve yeni pazarlara girilmesi amacıyla Devlet Yardımlarından öncelikli ve daha yüksek destek oranlarında yararlanırlar.

SEKTÖREL DIŞ TİCARET ŞİRKETLERİ

Türkiye’de ihracatın artırılması ve yaygınlaştırılması için başvuru yöntemlerinden biri de Sektörel Dış Ticaret Şirketleridir. 22/12/1995 tarih ve 95/7623 sayılı İhracat Rejim Kararınının 3’üncü maddesinin (k) bendi uyarınca hazırlanan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri Statüsüne İlişkin Tebliğ Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) ihracat sektörü içinde bir organizasyon altında toplanarak dünya pazarlarına yönlendirilmesi amacıyla; ihracat ve ilgili konularda (finansman, tedarik, nakliye, sigorta, gümrükleme vb.) hizmet sağlayarak dış ticarete uzmanlaşmalarını ve bu suretle daha etkin faaliyet göstermelerini teminen kurulan şirketlere, Bakanlıkça Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsü verilmesi, geri alınması ve sorumlulukları düzenlenmektedir. İhracatta örgütlenme modellerinden biri olan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, ihracat hamlesinde küçük ve orta büyüklükteki işletmelerden faydalanabilmek amacıyla kurulan bir ihracat örgütlenme modelidir. Başka bir deyişle Sektörel Dış Ticaret Şirketleri aynı veya farklı üretim dallarında faaliyette bulunan küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ihracatta bir organizasyon altında bir araya getiren ve ortakları olan KOBİ’lere ihracatla ilgili konularda hizmet sağlayan, ortaklarının dış ticarete uzmanlaşmasını sağlayan şirket görünümündedirler.

Bu şekilde örgütlenme ile hedeflenen asıl amaç KOBİ’lerin zaman içerisinde uluslararası alanda rekabet gücünün artması ve ihracat hacminin artırılmasıdır. Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsü Verilmesi Sektörel Dış Ticaret Şirketleri üç farklı şekilde kurulmaktadır.

Bunlar; Normal Yörelerde Kurulan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde kurulan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, Üretici Dernekleri ve Üretici Birlikleri tarafından kurulan Sektörel Dış Ticaret Şirketleridir.

Normal Yörelerde Kurulan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri:

- 1-250 arasında işçi istihdam eden,
- Aynı üretim dalında faaliyette bulunan,
- Asgari 10 (on) KOBİ’nin bir araya gelmesiyle oluşan,
- KOBİ niteliğindeki her bir ortağının sermaye payı, toplam şirket sermayesinin, Normal Yörelerde % 10’dan fazla olmaması,
- Hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olması,
- En az 500 (beş yüz) milyar TL sermayeli anonim şirket olarak kurulması gerekmektedir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Kurulan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri:

- 1-250 arasında işçi istihdam eden,
- Aynı veya ayrı üretim dalında faaliyette bulunan,
- Bu yörelerde yerleşik asgari 5 (beş) KOBİ’den oluşan,
- KOBİ niteliğindeki her bir ortağının sermaye payı, toplam şirket sermayesinin, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde % 20’sinden fazla olmaması,
- Hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olması,
- En az 250 (ikiyüzelli) milyar TL sermayeli anonim şirket olarak kurulması gerekmektedir.

Üretici Dernekleri ve Üretici Birliklerince Kurulan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri:

- Aynı üretim dalında faaliyette bulunan Üretici Dernekleri ve Üretici Birlikleri,
- En az 500 (beş yüz) milyar TL sermayeli anonim şirket olarak kurulması gerekmektedir. Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinde, şirketin kurulması ve gelişmesinde yardımcı olmak amacıyla, ortaklık payları münferiden %10’u aşmamak üzere, aşağıdaki unsurlar ortak olabilir:
- Normal yörelerde aynı üretim dalında, kalkınmada öncelikli yörelerde aynı veya farklı üretim dalında faaliyette bulunan, 250’den fazla çalışan istihdam eden şirketler
- Profesyonel yönetici olarak çalışmalarını kaydıyla gerçek kişiler
- Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine ve ortaklarına mal, ekipman ve hizmet sağlayan şirketler
- Üretici Derneği, Üretici Birliği, vakıf, mesleki federasyon vb. kuruluşlar Şirketlerin Sektörel Dış Ticaret Şirketi olabilmeleri için istenilen belgeler ile birlikte Bakanlığa müracaat etmeleri gerekmektedir. Bakanlıkça yapılacak incelemeler sonucunda, yukarıda belirtilen şartlara haiz olan şirketlere Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsü verilmekte ve konuya ilişkin Karar Resmî Gazete’de yayımlanmaktadır. Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin, kuruldukları yıl hariç, müteakip takvim yılından başlamak üzere her takvim yılı içinde aşağıdaki faaliyetlerden en az ikisini gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Faaliyetler şunlardır:

- Fuara katılım gerçekleştirmek.
 - Yurt dışında düzenlenen KOBİ'ler arası iş birliği organizasyonlarına iştirak etmek veya ortaklarının katılımıyla yurt dışında KOBİ'ler arası iş birliği organizasyonu gerçekleştirmek.
 - Faaliyette bulunduğu sektörle ilgili yurt dışı pazar araştırması projesi yürütmek.
 - Münferiden ve/veya ortaklarıyla, bakanlığın koordinasyonunda organize edilen ticaret heyeti programlarına katılım sağlamak.
 - Sektörel Dış Ticaret Şirketi ve/veya ortağı KOBİ yöneticilerini ve/veya personelini, dış ticaret, kambiyo, gümrük, teşvik mevzuatı vb. konularda bilgilendirmek üzere seminer/eğitim programı düzenlemek veya düzenlenen seminer/eğitim programlarına iştirakini sağlamak. Ayrıca Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, geçmiş yıla ilişkin faaliyetleriyle ilgili olarak, her yılın Ocak ayı sonuna kadar faaliyet raporunu Bakanlığa vermekle yükümlüdürler.
- Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsünün Geri Alınması Aşağıda belirtilen hâllerde Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsü Bakanlıkça geri alınmaktadır:
- Normal Yörelerde Kurulu Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin; kuruldukları yıl hariç, müteakip takvim yılı içinde en az 1 (bir) milyon ABD Doları, takip eden her takvim yılı içinde de 1 (bir) milyon ABD Dolarından az olmamak üzere faaliyette buldukları sektörün toplam ihracat miktarının ABD Doları cinsinden en az %0,1'ini gerçekleştirememeleri.
 - Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Kurulu Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin; kuruldukları yıl hariç, müteakip takvim yılı içinde en az 400.000 (dört yüz bin) ABD Doları, takip eden her takvim yılı içinde de en az 750.000 (yediyüz ellibin) ABD Doları ihracat gerçekleştirememeleri.
 - Üretici Dernekleri ve Üretici Birlikleri tarafından kurulan Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin kuruldukları yıl hariç, müteakip takvim yılı içinde en az 400.000 (dört yüz bin) ABD Doları, takip eden her takvim yılı içinde de en az 750.000 (yediyüz ellibin) ABD Doları ihracat gerçekleştirememeleri.
 - Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsü alındığı tarihten sonra, bizzat Sektörel Dış Ticaret Şirketi tarafından Vergi Usul Kanununun 359'uncu maddesinde belirtilen muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenlendiğinin ve/veya kullanıldığının tespiti. Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine Sağlanan Avantajlar Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine sağlanan avantajlar genel başlıklar hâlinde şöyle sıralanabilir:
 - Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, dâhilde işleme izin belgesi kapsamında gerçekleştirecekleri ithalatlarda, bu ithalattan doğacak olan gümrük vergisi, KDV ve fonlar tutarının % 10 oranında teminat göstermektedir.
 - İhracata Yönelik Devlet Yardımlarına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı'nda Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine Pazar Araştırması Yardımı, Eğitim Yardımı, İstihdam Yardımı, Marka Yardımı, Yurt Dışı Fuar ve Sergilere Katılım Yardımı, Yurt Dışı Ofis/Mağaza Yardımı kapsamında avantaj ve kolaylık sağlayan düzenlemeler yer almaktadır.
 - Sektörel Dış Ticaret Şirketleri tarafından tedarik edildikleri şekliyle ihraç edilmek üzere mal alımları ile ilgili işlemler ve bu sebeple düzenlenen kâğıtlara işlem yapan kuruluşlarca re'sen damga vergisi ve harç istisnası uygulanmaktadır.
 - Sektörel Dış Ticaret Şirketleri ihraç kaydıyla yaptıkları teslimler de KDV işlemlerinde tecil-terkin sistemi uygulanmaktadır.
 - Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine ihracat istisnasından doğan katma değer vergisi iade taleplerinin % 4 teminat karşılığı yerine getirilmesi uygulamasına geçilmiştir.
 - Eximbank Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredisi, Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin ihracat faaliyetleriyle ilgili finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla doğrudan kullanılmaktadır.
 - Eximbank Sevk Öncesi İhracat Kredileri, Sektörel Dış Ticaret Şirketi unvanı verilen firmalar Eximbank nezdinde KOBİ statüsünde değerlendirilmekte ve aracı bankalar vasıtasıyla kullanılan Sevk Öncesi TL ve Döviz İhracat Kredilerinden yararlandırılmaktadır.

Günümüzde birtakım tarımsal ürünler hariç devletçe doğrudan dış ticaret erbabına direkt parasal teşvik verilmemektedir. Uygulanan teşvikler haksız rekabete neden olmayacak ve uluslararası alandaki yükümlülüklerimize ters düşmeyecek şekilde hazırlanmaktadır. Bu doğrultuda uygulamaya konulan devlet teşvikleri Ticaret Bakanlığınca yürütülmektedir. Dış ticarete devlet teşviklerinin hukuksal dayanağı 27/12/1994 tarihli ve 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı'na dayanmaktadır.

Söz konusu Kararın 3. maddesinde devletçe yapılan teşviklerin kapsamı şu şekilde sıralanmaktadır:

- Araştırma-Geliştirme (AR-GE) ve dış ticaret dengesini iyileştirmeye yönelik yardımlar
- Çevre koruma yardımları
- Yurt içi ve yurt dışı uluslararası nitelikteki ihtisas fuarlarına ilişkin yardımlar
- Pazar araştırmasına yönelik yardımlar
- Yurt dışı ofis- mağaza işletme ve tanıtım faaliyetlerine ilişkin yardımlar
- Eğitim yardımları
- Tarımsal ürünlerde ihracat iadesi yardımları
- İlk maddedeki amaçların gerçekleştirilmesine yönelik uluslararası taahhütlere aykırılık teşkil etmeyecek diğer devlet yardımları

TARIMSAL ÜRÜNLERDE İHRACAT İADESİ TEŞVİKİ

Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Tebliğ'in amacı Türkiye'nin tarımsal ürünlerinin uluslararası piyasalarda rekabet gücünün ve ihracat potansiyelinin artırılmasına destek sağlamaktır. Uygulanan teşvikler ihraç edilen ürünlere ton başı verilmektedir. Bu kapsamda aşağıda belirtilen mal ve mal gruplarında ton başı değişik oranlarda destek verilmektedir.

Örneğin 2018 yılında sebze ihracatına ton başına 180 TL;

kurutulmuş sebze 800 TL; meyvede 175 TL;

makarnada 150 TL;

balda 160 TL;

kümes hayvanı etlerinde 430 TL doğrudan teşvik verilmiştir.

İSTİHDAM YARDIMI TEŞVİKİ

İstihdam yardımı teşviki İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ'i ile düzenlenmektedir. Buna göre, Sektörel Dış Ticaret Şirketi statüsünü haiz şirketlerin münhasıran dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanmasıdır. Sektörel Dış Ticaret Şirketi, ilk defa istihdam edilecek konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli en fazla bir yönetici ile iki elemanın ücretlerini azami bir yıl süreyle desteklemektedir. Desteklemede, ibraz edilen belgelerdeki giderlerin Türk Lirası cinsinden olması gerekmekte olup, döviz cinsinden düzenlenmiş belgeler değerlendirmeye alınmayacaktır.

Destekleme şu şekilde olmaktadır:

- Yöneticinin toplam azami 18.000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i
- Elemanların toplam azami 9.000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i

ÇEVRE MALİYETLERİNİN DESTEKLENMESİ TEŞVİKİ
Çevre maliyetlerinin desteklenmesi teşviki Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ ile yürütülmektedir. Buna göre, Türkiye'de ticari ve sınai faaliyette bulunan veya tarım ya da yazılım sektörlerinde iştigal eden şirketler tarafından çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen akredite edilmiş kurum ve/veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretler ile tarım ürünlerine ilişkin laboratuvar analizleri ve belgelendirme işlemleriyle ilgili harcamaların belirli bir bölümünün Bakanlıkça desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Destekten şunlar yararlanabilmektedir:

- Türkiye'de ticari ve sınai faaliyette bulunan şirketler
- Tarım ya da yazılım sektörlerinde iştigal eden şirketler
- Dış Ticaret Sermaye Şirketleri
- Sektörel Dış Ticaret Şirketleri Söz konusu şirketler aşağıdaki belgeleri alma masrafları (sadece belgelendirme masrafları) Bakanlıkça karşılanmaktadır. Belgelendirme ve/veya laboratuvar analiz harcamaları % 50 oranında; belgelendirme ve/veya analiz başına en fazla 25.000 ABD Dolarına kadar

desteklenmektedir.

Desteklenen belgeler:

- ISO 9000 serisi kalite güvence sistemi belgeleri
- ISO 14000 çevre yönetim sistemi belgeleri
- CE işareti
- Uluslararası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgelerini alma masrafları
- ISO 22000 gıda güvenliği yönetimi sistemi belgeleri

ARAŞTIRMA GELİŞTİRME (AR-GE) TEŞVİKİ

Araştırma Geliştirme (AR-GE) teşvikleri Araştırma-Geliştirme Yardımına İlişkin Tebliğ kapsamında yürütülmektedir. Bu kapsamda sanayi kuruluşlarının AR- GE projelerine Ticaret Bakanlığı tarafından sermaye desteği sağlanması öngörülmektedir. AR-GE projelerinde yetkili kuruluş Ticaret Bakanlığıdır. Başvuru mercii ise Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)'dir. Yukarıdaki amaca uygun projesi olan bir kuruluş, bunun gerektirdiği AR-GE harcamalarının karşılanması için hazırladığı çalışma programı ve bütçe önerisini Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfına sunar. Vakıf tarafından incelenerek desteklenmesine karar verilen ve Ekonomi Bakanlığının onayladığı projelerin yürütülmesi için projeyi getiren kuruluş ile Vakıf yetkilileri arasında sözleşme yapılır. Bu sözleşme koşullarına göre projenin uygulanması için gerekli AR-GE harcamalarının % 50'sine kadarlık kısmı için başvuran kuruluşa sermaye desteği tahsis edilir. Sermaye desteğinin finansmanı Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanmaktadır. Projenin tamamlanabilmesi için gereken miktarın kalan kısmı ise projeyi getiren kuruluş tarafından karşılanır. Sermaye desteği iki şekilde sağlanmaktadır. Bunlardan biri Stratejik Odak Konuları Projelerine Sermaye Desteği ve diğeri ise Ürün Geliştirme Projelerine Sermaye Desteğidir.

YURT DIŞI FUARLARA KATILIMIN TEŞVİKİ

Dış ticaret erbabının yurt dışı fuarlara katılımının teşvik edilmesi için yapılan destekler Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ kapsamında yürütülmektedir. Tebliğ Ticaret Bakanlığı tarafından katılımcı firmalara sermaye desteği sağlanmasını öngörmektedir. Tebliğin temel amacı, firmaların yurt dışı fuarlara katılımı ve sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılımının sağlanması ile Türk ihraç ürünlerinin tanıtılması ve pazarlanmasıdır. Yurt dışı fuar organizasyonu gerçekleştiren organizatörler ve söz konusu fuara iştirak eden firma/kuruluşlar ile sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım sağlayan firma/kuruluşlar yaptıkları harcamalar Tebliğde belirtilen miktar ve oranlar çerçevesinde Bakanlıkça desteklenmektedir.

PAZAR ARAŞTIRMASI VE PAZARA GİRİŞ DESTEĞİ TEŞVİKİ

Pazar araştırması ve pazara giriş desteği teşviki Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği Hakkında Tebliğ kapsamında yürütülmektedir. Bu kapsamda şirket ve kuruluşlara dört farklı alanda pazar desteği öngörmektedir. Bunlar Yurt Dışı Pazar Araştırması Desteği, Pazara Giriş Desteği, Sektörel Ticaret Heyeti Ve Alım Heyeti Programları Desteği ve E-Ticaret Sitelerine Üyelik Desteğidir. Yurt Dışı Pazar Araştırması Desteği Teşviki Sınai ve/veya ticari şirketler ile yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerce gerçekleştirilen yurt dışı pazar araştırması gezilerine ilişkin giderler %70 oranında ve yurt dışı pazar araştırması gezisi başına en fazla 7.500 ABD Dolarına kadar desteklenmektedir. Her takvim yılı içerisinde şirket başına en fazla 10 yurt dışı pazar araştırması gezisi ve en fazla 2 şirket çalışanı desteklenmektedir. Pazara Giriş Desteği Teşviki Şirketler ile İş Birliği Kuruluşlarının yurt dışına yönelik pazara giriş stratejileri ile eylem planlarının oluşturulabilmesi amacıyla uluslararası kuruluşlara yaptırılan ve satın alınan sektör, ülke, yabancı şirket veya marka odaklı raporlar (mali ve hukuki raporlar dâhil) ile yabancı şirket alımlarına yönelik danışmanlık hizmetlerine (mali ve hukuki danışmanlık dâhil) ilişkin giderleri, şirketler için %60, İş Birliği Kuruluşları için %75 oranında ve yıllık en fazla 200.000 ABD Dolarına kadar destek sağlanmaktadır. Sektörel Ticaret Heyeti ve Alım Heyeti Programları Desteği Teşviki Bakanlık koordinasyonunda Organizatör Kuruluşlarca düzenlenen sektörel ticaret heyeti ile alım heyeti programlarına ilişkin giderler %50 oranında; program başına 150.000 ABD Dolarına kadar destek verilmektedir. Bir takvim yılında bir Organizatör Kuruluşun yaptığı en fazla 5 sektörel ticaret heyeti ve 10 alım heyeti programı bu destekten yararlanabilmektedir. Organizatör Kuruluşlarca düzenlenen sektörel ticaret heyeti ile alım heyeti programları çerçevesinde aşağıda belirtilen giderler desteklenir:

- Ulaşım giderleri
- Konaklama giderleri
- Tercümanlık giderleri
- Seminer, konferans, toplantı ve ikili görüşmelerin yapıldığı yerlerin kiralama giderleri
- Görsel ve yazılı tanıtım ve reklam giderleri
- Halkla ilişkiler hizmeti giderleri
- Katalog, broşür, eşantyon ve tanıtım malzemeleri giderleri E-Ticaret Sitelerine Üyelik Desteği Teşviki Nihai tüketiciye yönelik olmayan e-ticaret sitelerine üyelik giderleri şirketler için %70 oranında ve yıllık en fazla 10.000 ABD Dolarına kadar desteklenmektedir. Belirtilen destekten şirketler en fazla beş e-ticaret sitesi için ve e-ticaret sitesi başına en fazla üç yıl süresince yararlanabilir.

YURT DIŞI BİRİM, MARKA VE TANITIM FAALİYETLERİNİN DESTEKLENMESİ TEŞVİKİ

Yurt dışı birim, marka ve tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi teşviki Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliği kapsamında yürütölmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’de sını ve/veya ticari faaliyet gösteren Şirketler ile İŞ birliği Kuruluşları üyelerinin ürünlerinin pazarlama ve tanıtımının yapılmasını sağlamak, bu çerçevede yurt dışında gerçekteŐirilen tanıtım, marka tescil giderleri ile yurt dışında mal ticareti yapmak amacıyla açılan birimlerle ilgili giderlerinin bir kısmının Bakanlıkça karŐılanmasıdır. Desteklenmekte olan faaliyetler Şunlardır: • Birim kira giderlerinin desteklenmesi • Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi • Yurt dışı marka tescil faaliyetlerinin desteklenmesi

TÜRK ÜRÜNLERİNİN YURTDIŐINDA MARKALAŞMASI VE TURQUALITY®’NİN DESTEKLENMESİ TEŞVİKİ

Türk ürünlerinin yurt dışında markalaşması, Türk malı imajının yerleştirilmesi ve TURQUALITY®’nin desteklenmesi teşviki Türk Ürünlerinin Yurt dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi Ve TURQUALITY®’nin Desteklenmesi Hakkında Tebliği kapsamında yürütölmektedir.

DÖVİZ KAZANDIRICI HİZMET TİCARETİNİN DESTEKLENMESİ

TEŞVİKİ Döviz kazandırıcı hizmet ticaretinin desteklenmesi teşviki Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Tebliği kapsamında yürütölmektedir. Bu teşvik Türkiye’nin döviz kazandırıcı hizmet gelirlerinin artırılması ve hizmet sektörlerinin uluslararası rekabet gücünün geliştirilmesi için Türkiye’de yerleşik yararlanıcıların gerçekteŐirdikleri faaliyetlere ilişkin giderlerin belirli bir kısmının Bakanlıkça karŐılanmasının desteklenmesidir. Bu kapsamda ölkemizin döviz kazandırıcı hizmet gelirlerini artırmak ve hizmet sektörlerinin uluslararası rekabet gücünü geliştirmek amacıyla sağlık turizmi, bilişim, film ve eğitim sektörlerine sermaye desteği verilmektedir. Verilmekte olan desteğin oranı ve miktarı ilgili tebliğde belirtilmektedir. Döviz kazandırıcı hizmet sektörlerine yönelik destekler Şu baŐlıklardan oluşmaktadır:

- Sağlık Turizmi Sektörüne Yönelik Destekler
- Bilişim Sektörüne Yönelik Destekler
- Film Sektörüne Yönelik Destekler
- EĞitim Sektörüne Yönelik Destekler

TEKNİK MÜŞAVİRLİK HİZMETLERİNİN DESTEKLENMESİ TEŞVİKİ

Teknik müşavirlik hizmetlerinin desteklenmesi teşviki Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ kapsamında yürütölmektedir. Bu kapsamda, Ekonomi Bakanlığı tarafından hedef pazar olarak belirlenen ölkelerde müteahhitlik sektörüne yönelik mal ve hizmet ihracatının artırılması amacıyla Teknik Müşavirlik Şirketleri, Müteahhitlik Şirketleri ve İŞ birliği Kuruluşlarınca yurt içi ve yurt dışında gerçekteŐirilen bazı faaliyetlere ilişkin harcamaların karŐılanmasıdır.

ULUSLARARASI REKABETÇİLİĞİN GELİŞTİRİLMESİNİN DESTEKLENMESİ

TEŞVİKİ Uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesinin desteklenmesi teşviki Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ kapsamında yürütölmektedir. Bu teşvik, Türkiye’de sını ve/veya ticari faaliyette bulunan veya yazılım sektöründe faaliyet gösteren Şirketlerin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü arttırmaya yönelik eğitim ve danışmanlık giderleri ile İŞ birliği Kuruluşlarının Bakanlıkça uygun görölen proje bazlı giderlerinin desteklenmesidir.

Destek aşağıdaki konu baŐlıklarını kapsamaktadır:

TASARIM DESTEĞİ TEŞVİKİ

Tasarım desteği teşviki Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ kapsamında yürütölmektedir. Bu tebliğin amacı, Türkiye’de tasarım kültürünün oluşturulması ve yaygınlaŐtırılmasını teminen tasarımcı Şirketleri, tasarım ofisleri ile Birlikler, tasarım dernekleri-birliklerinin gerçekteŐireceĐi tanıtım, reklam, pazarlama, istihdam, danışmanlık harcamaları ile yurt dışında açacakları birimlere ilişkin giderlerinin Bakanlıkça karŐılanmasıdır.

HARIÇTE İŞLEME SİSTEMİ

Hariçte işleme faaliyeti; serbest dolaşımda bulunan eşyanın daha ileri safhada işlenmek, tamir edilmek veya yenilenmek üzere geçici olarak Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihraç edilmesi ve bu faaliyetler sonucunda elde edilen ürünlerin, gümrük vergilerinden tam veya kısmi muafiyet uygulanmak suretiyle yeniden serbest dolaşıma girmesidir. Hariçte İşleme Rejiminden Yararlanmak İçin Müracaat Hariçte işleme rejimi kapsamında faaliyet yapabilmek için firmaların hariçte işleme izin belgesi veya hariçte işleme izni almaları gerekmektedir. Hariçte işleme faaliyetinden yararlanmak için ham madde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ve ambalaj malzemelerinin daha ileri bir düzeyde işlem görmek üzere Türkiye Gümrük Bölgesi dışına gönderilmek istenmesi hâlinde hariçte işleme izin belgesi almak üzere Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğüne, Maden cevheri ve konsantrelerinin izabe edilmesi ve işlenmesi; maden ve metallere mamul eşyanın izabe ve ayrıştırmaya tabi tutulması veya bu işlem sonucunda yenilenmesi; kıymetli maden ve taşların işlenmesi amacıyla Türkiye Gümrük Bölgesi dışına gönderilmek istenmesi hâlinde, hariçte işleme izni almak üzere maden ihracatçı birliklerinin bağlı olduğu ihracatçı birlikleri genel sekreterliklerine, tamirat amaçlı, garanti hükümleri uyarınca, ithal edilecek eşyada ambalaj malzemesi olarak kullanılmak üzere veya bir imalat hatası nedeniyle Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere gönderilen eşya veya bu eşyanın ihracından önce ikame eşyanın ithalatı için Ticaret Bakanlığına müracaat edilir.

Hariçte İşleme İzin Belgesi ve Süreler Hariçte işleme izin belgesinin ve hariçte işleme izninin süresi azami 12 aydır. Ayrıca, ilgili firmanın gerekçeli talebi üzerine hariçte işleme izin belgesine belge orijinal süresinin 1/2'si oranında, hariçte işleme iznine ise 12 aya kadar ek süre verilebilir. Mücbir sebep ile fevkalade hâllerin belge/izin süresi içerisinde meydana gelmesi hâlinde, hariçte işleme izin belgesine veya hariçte işleme iznine ilave süre verilebilir. Mücbir sebep ve fevkalade hâllere istinaden, hariçte işleme izin belgesine veya hariçte işleme iznine ilave olarak verilecek süre, mücbir sebep ve fevkalade hâl süresi dikkate alınarak belirlenir. Hariçte İşleme Rejimi Kapsamında Yapılacak İşlemlerde Vergilendirme Geçici olarak ihraç edilen eşya ile işleme faaliyeti sonucunda işlem görmüş ürüne dönüştürülen eşyanın ithalatı sırasında doğan gümrük vergileri 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca tahsil edilir. Serbest dolaşımdaki eşyanın geçici ihracı hâlinde, bu ihracat esnasında alınması gereken vergi tutarı kadar teminat alınır ve söz konusu eşyaya Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere çıkışı için öngörülen işlemler uygulanır.

Geçici ihraç edilen eşyanın usulüne uygun olarak geri gelmemesi durumunda, söz konusu teminat irat kaydedilir. Hariçte İşleme Rejimi Kapsamında İhracat ve İthalat İşlemleri Hariçte işleme izin belgesine veya hariçte işleme iznine istinaden ihraç edilen eşyanın herhangi bir sebeple alıcısı tarafından geri gönderilmesi hâlinde ilgili gümrük idareleri, ihracat rejimi, ithalat rejimi ve gümrük mevzuatı çerçevesinde bu eşyanın ithaline ve ihracına müsaade ederler. Hariçte işleme faaliyeti sonucunda doğan işçilik, navlun, sigorta vb. bedeller, serbest dolaşımdaki eşya veya hariçte işlenmek üzere gönderilen eşyanın bir kısmı ile de ödenebilir. Bu durumda, yukarıdaki bedellere karşılık gelen geçici ihracata konu eşya için alınan teminatlar irat kaydedilir veya alınmayan vergi tahsil edilir.

Ayrıca, bu eşyanın ihracatında kambiyo mevzuatı hükümleri uygulanır. Hariçte İşleme Rejimi Kapsamında Taahhüdün Kapatılması Hariçte işleme izin belgesi sahibi firmaların, belge süresi (ek süreler dâhil) sonundan itibaren 1 ay içerisinde gerekli bilgi ve belgelerle birlikte belge sahibi firmanın üyesi bulunduğu ihracatçı birlikleri genel sekreterliğine; hariçte işleme izni sahibi firmaların ise izin süresi (ek süreler dâhil) sonundan itibaren 1 ay içerisinde gerekli bilgi ve belgelerle birlikte izni veren ihracatçı birlikleri genel sekreterliğine belge/izin taahhüdünü kapatmak için müracaat etmeleri zorunludur.

Hariçte İşleme Rejimi Kapsamında İthalatın Gerçekleştirilmemesi Hariçte işleme rejimi kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesi dışında veya serbest bölgelerde işlenerek ithal edilmesi taahhüt edilen ürünlerin belgede/izinde belirtilen şartlara ve yararlanılan tedbirlere uygun olarak yurda getirilmemesi hâlinde, bu ürünlerin üretimi için geçici olarak ihraç edilen eşyanın aynen ihraç edildiği hâliyle geri getirilmesi gerekir. Aksi takdirde, kambiyo mevzuatı ve gümrük mevzuatı hükümleri uygulanır. Hariçte İşleme İzin Belgesi veya Hariçte İşleme İzninin İptali Hariçte işleme izin belgesi sahibi firmanın talebi üzerine, kullanılmayan belge Bakanlıkça iptal edilir ve bu husus ilgili ihracatçı birlikleri genel sekreterliğine ve ilgili firmaya bildirilir. Hariçte işleme izni sahibi firmanın talebi üzerine

kullanılmayan izin ise izni veren ihracatçı birlikleri genel sekreterliğince iptal edilir ve bu husus Bakanlığa ve ilgili firmaya bildirilir. Hariçte İşleme Tedbirlerine Uyulmaması Hariçte İşleme tedbirleri, hariçte işleme rejimi ve hariçte işleme izin belgesinde/hariçte işleme izninde belirtilen esas ve şartlara uygun olarak yerine getirmeyenlerden ithalata ilişkin alınmayan vergi 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir. Kapatma esnasında ibraz edilen gümrük beyannamesi ve eki belgelerin sahte veya üzerinde tahrifat yapılmış olması durumunda, bu beyanname kapsamında ithalata ilişkin vergi tahsil edilir. Ayrıca ilgililer hakkında kanuni işlem yapılır. Budurumda belge/izin sahibi firma 1 yıl süreyle hariçte işleme rejiminden yararlandırılmaz.

SERBEST BÖLGENİN TANIMI, KURULUŞ AMACI VE İŞLEVİ

Serbest Bölgenin Tanımı Literatürde serbest bölge kavramı veya benzer işlevi gören uygulamalarla ilgili çok sayıda tanımlamaya ulaşmak mümkündür. Bu tanımlamaların bir kaçı aşağıda yer almaktadır:

- Serbest bölgeler; bir ülkenin siyasi sınırları içinde yer almakla birlikte ithalat ve ihracat açısından Gümrük Bölgesi dışında olduğu kabul edilen, ülkede geçerli olan ticari, mali ve iktisadi alanlara yönelik hukuki ve idari düzenlemelerinin tamamen veya kısmen uygulanmadığı veya farklı uygulandığı, ekonomik açıdan teşvik edilen yerlerdir.
- Serbest bölgeler, bir ülkenin egemenlik sınırları içinde bulunmakla birlikte, o ülkenin gümrük sınırları dışında yer alan, değişik amaçlarla kurulabilen ve bu amaçlara hizmet eden sını ve ticari faaliyetler açısından ülkenin diğer bölgelerine göre daha çok teşvik gören, sınırları belirlenmiş ve sıkı bir şekilde korunan bölgelerdir.
- Türkiye’de serbest bölgelerle ilgili temel hukuksal metin olan 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu’nun 6’ncı maddesinde ise serbest bölgeler şu şekilde tanımlanmaktadır:
- Serbest bölgeler, Türkiye Gümrük Bölgesinin parçaları olmakla beraber; serbest dolaşımda olmayan eşyanın herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulmaksızın ve serbest dolaşıma sokulmaksızın, gümrük mevzuatında öngörülen hâller dışında kullanılmamak ya da tüketilmemek kaydıyla konulduğu, ithalat vergileri ile ticaret politikası önlemlerinin ve kambiyo mevzuatının uygulanması bakımından Türkiye Gümrük Bölgesi dışında olduğu kabul edilen ve serbest dolaşımdaki eşyanın bir serbest bölgeye konulması nedeniyle normal olarak eşyanın ihracına bağlı olanaklardan yararlandığı yerlerdir. • 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 152’inci maddesinde de serbest bölgeler aynı şekilde tanımlanmaktadır.

TÜRKİYE’DE SERBEST BÖLGELERİN GELİŞİMİ

Ülkemizde serbest bölge uygulamaları 1985 tarih 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu’na dayanmaktadır. İkinci hukuksal belge ise 1993 tarihli Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği’dir. Serbest Bölgelerin Kuruluş Amaçları 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu’nun 1’inci maddesinde serbest bölgelerin kuruluş ve işletme amaçları açıklanmaktadır.

Buna göre ülkemizde serbest bölgeler:

- İhracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek,
- Doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak,
- İşletmeleri ihracata yönlendirmek,
- Uluslararası ticareti geliştirmek, amacıyla kurulmaktadır. Serbest Bölgelerin İşlevleri Serbest bölgelerin aşağıdaki işlevleri yerine getirmesi beklenmektedir. • Ülkeye yabancı sermaye ve teknolojilerin getirilmesine imkân sağlayacak uygun zemin oluşturulması,
- Sanayicinin ihtiyaç duyduğu bazı ham madde ve ara malların kolaylıkla, istenilen miktarda ve zaman kaybı olmadan temin edilebilmesi,
- Sağlanan teşvik ve avantajlarla düşük maliyetli mal üretimi ve ihracı,
- Türkiye dışından gelen malların transit olarak diğer ülkelere satımı,
- Yeni istihdam olanaklarının yaratılması,
- Türk ihraç ürünlerinin ihracatını kolaylaştırmak ve hızlandırmak bakımından bir basamak olması,
- Gelişmekte olan ve sanayileşmiş ülkelerin sanayi sektörlerinin bileşimini kolaylaştırmak ve ulusal sanayinin uluslararası rekabetini geliştirmek,
- Serbest Bölgelerdeki üretim faaliyetlerinde kullanılmak üzere, iç pazardan ihraç edilen ham madde, yarı işlenmiş ve mamul mallarla ülke üretiminin artmasına katkıda bulunmak,
- Sağladıkları avantajlarla ülke ihracatını ve döviz girdisini arttırmak,
- İthal girdi kullanarak üretim yapan yerli firmalara gümrük vergisiz ve KDV’siz mal giriş imkânı sağlayarak, yurt dışındaki rakipleriyle aynı şartlarda üretim yapma olanağı yaratmak,
- Ülkede kullanılması düşünülen yeni ticari ve ekonomik politikaların denenebilmesini temin etmek,
- Büyük parçalar hâlinde serbest bölgeye getirilen malların gerektiğinde küçük parçalar hâlinde ülkeye ithal edilmesini sağlayarak üretim maliyetlerini düşürmek,
- Dış göçü düşürerek, özellikle kalifiye ulusal iş gücünü dengelemek. Serbest Bölgelerin Kuruluşu ve İşleyişi Ülkemizde temel olarak ihracata dayalı yatırımı ve üretimi teşvik etmek amacıyla kurulmuş 19 adet serbest bölge bulunmaktadır. İlk serbest bölge 1985 tarihinde Mersin’de; ikincisi ise yine aynı tarihte Antalya’da kurulmuştur. Serbest bölge faaliyetleri, merkezde Ekonomi Bakanlığı Serbest

Bölgeler, Yurt dışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü çatısı altında yürütülmektedir. Taşrada ise Serbest Bölge Müdürlükleri olarak teşkilatlanmışlardır.

Serbest Bölge Faaliyet Ruhsatı Alınması

Serbest bölgelerde faaliyette bulunmak isteyen gerçek veya tüzel kişiler Serbest Bölge Faaliyet Ruhsatı almak zorundadır. Serbest Bölge Faaliyet Ruhsatı için başvuru Ekonomi Bakanlığı Serbest Bölgeler Yurt Dışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğüne veya Serbest Bölge Müdürlüğüne yapılmaktadır. Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu başvuru yapılan Genel Müdürlük tarafından değerlendirilir. Değerlendirme sonucu olumlu ise 30 gün içinde Faaliyet Ruhsatı sahibi ile Serbest Bölge Kurucu/İşletici arasında kira sözleşmesi hazırlanır ve Genel Müdürlüğün onayına sunulur. Onay işleminden sonra Serbest Bölgeler Yurt Dışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü Faaliyet Ruhsatını düzenler ve ilgili kullanıcıya gönderir. Bu aşamadan sonra Faaliyet Ruhsatı sahibi Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği'nde belirtildiği şekilde faaliyetlerine başlamaktadır.

SERBEST BÖLGELERDE SAĞLANAN TEŞVİKLER

Serbest bölgelerde özellikle ihracata yönelik üretim yapılması teşvik edilmektedir. Ancak teşvikler sadece bunlardan oluşmamaktadır. Değişik konularda serbest bölgelerde faaliyet gösteren işletmelere teşvikler ve avantajlar sağlanmaktadır. Ekonomi Bakanlığı serbest bölgelerin sunduğu avantajları şu şekilde sıralamaktadır:

- Üretim konulu Faaliyet Ruhsatı kapsamında faaliyet gösteren serbest bölge kullanıcılarının imal ettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri kazançları, Avrupa Birliği üyeliğinin gerçekleşeceği yılın vergileme dönemi sonuna kadar Gelir Vergisi'nden veya Kurumlar Vergisi'nden istisnadır. Burada Faaliyet Ruhsatının ne zaman alındığı önemli değildir.
- Önemli olan ruhsatın kapsamının imalat faaliyeti içermesidir.
- Üretim faaliyeti dışındaki konularda 06/02/2004 tarihinden önce Ruhsat almış olan kullanıcıların Gelir veya Kurumlar Vergisi muafiyeti, Faaliyet Ruhsatı süresi sonuna kadar devam edecektir. 06/02/2004 tarihinden itibaren diğer konularda düzenlenen Faaliyet Ruhsatları kapsamında vergi muafiyeti bulunmamaktadır. Bir diğer ifadeyle günümüzde üretim faaliyeti sonucu kazanç elde edenler Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi istisnası devam ederken, üretim faaliyeti dışındaki konularda kazanç elde edenlerin istisnası devam etmemektedir.
- Bir diğer teşvik ise personel ücretlerinden alınan Gelir Vergisi'dir. Serbest bölgelerde üretilen ürünlerin FOB bedelinin en az % 85'ini yurt dışına ihraç eden kullanıcıların istihdam ettikleri personele ödedikleri ücretler, Gelir Vergisi'nden istisna tutulmaktadır.
- Üretim faaliyetinde bulunan serbest bölge kullanıcılarının, serbest bölgelerde gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgili olarak yapılan işlemleri ve düzenlenen kâğıtları Damga Vergisi ve harçlardan istisna tutulmaktadır.
- Serbest bölgeler firmalara orta ve uzun vadede geleceği planlayabilme imkânı sağlamaktadır.
- Serbest bölgeler kambiyo mevzuatı dışında tutulmaktadır. Bu kapsamda serbest bölge faaliyetlerinden elde edilen kazanç ve gelirler, hiçbir izne tabi olmaksızın yurt dışına veya Türkiye'ye serbestçe transfer edilebilmektedir.
- Serbest bölgeler ile Türkiye'nin diğer yerleri arasında yapılan ticarete dış ticaret rejimi hükümleri uygulanır. Başka bir deyişle, Türkiye'den serbest bölgeye satılan mallar ihracat rejimine, serbest bölgeden Türkiye'ye satılan mallar ise ithalat rejimine tabi olup, serbest bölge kullanıcıları Türkiye'den ihraç fiyatına (KDV'siz) mal ve hizmet satın alabilirler.
- Serbest bölgeye getirilen Türkiye veya AB menşeli ya da buralarda serbest dolaşımda bulunan malların, serbest dolaşımda bulunma statüsü değişmediğinden, Türkiye'ye veya AB üyesi ülkelere girişinde gümrük vergisi ödenmemektedir. Ayrıca üçüncü ülke menşeli malların serbest bölgeye girişinde ve bu malların Türkiye veya AB üyesi ülkeler dışındaki üçüncü ülkelere gönderilmesi hâlinde de Gümrük Vergisi ödenmemektedir. Ancak serbest bölgeden Türkiye'ye veya AB üyesi ülkelere gönderilen serbest dolaşım durumunda olmayan üçüncü ülke menşeli mallar için Ortak Gümrük Tarifesinde belirtilen oran üzerinden Gümrük Vergisi ödenmektedir. Bir diğer ifadeyle Türkiye'deki serbest bölgeler Türkiye-AB gümrük bölgesinin bir parçası sayılmaktadır.
- Serbest bölgeler, "Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin parçası sayıldığından, bölgelerden Türkiye veya AB menşeli ürünler ile Türkiye'de serbest dolaşım durumunda bulunan ürünlerin A.TR Belgesi düzenlenerek AB'ye gönderilmesi mümkündür. Üçüncü ülke menşeli ürünler ise Ortak Gümrük Tarifesinde belirtilen oran üzerinden Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğüne gümrük vergisi ödenerek serbest dolaşıma geçirildikten sonra A.TR Belgesi düzenlenerek AB'ye gönderilmektedir.
- Serbest bölgede sağlanan teşvik ve avantajlardan yerli ve yabancı bütün firmalar eşit olarak yararlanmaktadır. İşleticiler ve kullanıcılar, yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek vergi dışı teşviklerden de yararlandırılabilirler.
- Mallar serbest bölgede süre sınırlaması olmaksızın kalabilmektedir. Serbest dolaşımda olmayan mallar Geçici Depolama yerlerine kalma süresi sınırlı iken serbest bölgelerde bu süre sınırsızdır.
- Gümrük ve kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri ile üretici işletmelerin talepleri hariç olmak üzere fiyat, kalite ve standartlarla ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşlarına verilen

yetkiler serbest bölgelerde uygulanmamaktadır. • Serbest bölgelerdeki faaliyetlerle ilgili her türlü ödeme dövizle yapılmaktadır. Bu durum firmalara gerçekçi bir enflasyon muhasebesi imkânı tanımaktadır.

• Serbest bölgelerden Türkiye'ye yönelik mal satışına ve serbest bölge ile diğer ülkeler arasında yapılacak ticarete kısıtlama getirilmemiştir. Serbest bölgelerden yurt içine mal satışına, tüketim malları ve riskli mallar dışında, herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir.

• Başvuru ve faaliyet süresince her türlü bürokrasi en aza indirilmiştir. Serbest bölgeler özel sektör şirketlerince işletilmektedir.

• Serbest bölgelerimiz, AB ve Orta Doğu pazarlarının yakınında, Akdeniz, Ege ve Karadeniz'deki büyük limanlara, uluslararası havaalanlarına, karayolu ağlarına, kültür, turizm ve eğlence merkezlerine yakın yerlerde kurulmuştur. Serbest bölgeler sayesinde bu pazarlara ulaşmak kolaylaşmaktadır.

• Serbest bölgelerin altyapısı gelişmiş ülkelerdeki serbest bölgeler ile aynı standarttır. Buralarda firmalara her türlü ticari ve sınai faaliyete uygun ve ucuz altyapı imkânı tanınmaktadır.

• Serbest bölgeler özellikle ihracata dönük üretim yapan firmalara, ara malı ve hammadde temininde, dünya fiyatları ve şartları ile kesintisiz tedarik imkânları sunmaktadır.

• Serbest bölgede görevli gümrük idareleri; Türkiye Gümrük Bölgesinin başka bir yerinden serbest bölgeye gönderilen, yabancı bir ülkeden veya Türkiye Gümrük Bölgesindeki başka bir gümrük idaresinden transit olarak gelen, serbest bölgeden Türkiye'ye serbest dolaşıma girmek üzere gelen, serbest bölgeden Türkiye'ye şartlı muafiyet kapsamında ithal edilen, serbest bölgeden Türkiye'deki başka bir gümrüğe veya yabancı bir ülkeye transit rejimi hükümlerine göre sevk edilen, serbest bölgede kalan, eşyayı, serbest bölgeye giriş veya çıkış yapan kişileri ve taşıt araçlarını, serbest bölgenin sınırları ile giriş ve çıkış noktalarını denetlemeye yetkilidir.

• Serbest dolaşıma giriş rejimi ve ihracat rejimi hükümlerine göre yapılacak olan gümrük kontrolü serbest bölgenin giriş ve çıkış kapılarında yapılabileceği gibi, eşyanın depolandığı serbest bölgedeki yerlerde de yapılabilmektedir.

• Serbest bölgelerin sınırları ile giriş ve çıkış noktalarının mutlak surette gözetime tabi tutulması esas olmakla birlikte, bir serbest bölgeye giriş veya çıkış yapan kişiler ve taşıtları ile serbest bölgeye giren ve burada kalan veya çıkan eşyanın kontrolü, gümrük idaresinin uygulamakla yükümlü olduğu mevzuat hükümleri yanında şüphe hâlinin mevcut olduğu zaman ve hâllerde yapılmaktadır.

SINIR TİCARETİ VE SINIR TİCARET MERKEZLERİ

Sınır Ticaretinin Tanımı Sınır ticareti, sınır illerinin ihtiyaçlarının bir kısmının sınır komşusu ülkelerden ithalat yoluyla daha düşük maliyetle karşılanması ve bu illerimizden ihracatın artırılması suretiyle söz konusu illere ekonomik ve ticari canlılık kazandırılması amacıyla yapılan ticari işlemlerdir. Bir diğer tanımlamada ise sınır ticareti; sınırda yaşayan insanların yaşamlarını kolaylaştırmak, maddi gelirlerine katkı sağlayarak refahı yükseltmek, bölge ticaretini canlandırmak, sınır illerinin karşılıklı olarak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan uygulamalardır.

Sınır Ticaretinin Temel İşlevleri

- Birincisi bölge halkının temel ihtiyaçlarının bir kısmı sınır ticareti aracılığıyla komşu ülkelerden temin edilebilmesidir.
- İkincisi ise bölgede ihracatın geliştirilmesi suretiyle dış ticaret altyapısının ve kültürünün yaygınlaştırılmasıdır. Sınır Ticaretini Düzenleyen Temel Hukuksal Kaynaklar Sınır ticareti işlemleri Ticaret Bakanlığı tarafınca yürütülmektedir.

Sınır ticaretini düzenleyen temel hukuksal kaynaklar şunlardır:

- Gümrük Kanunu (172'inci madde)
- Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar (2016/8478)
- Sınır Ticaret Merkezlerinin Fiziki Olarak Düzenlenmesi, Eşya ve Stok Kontrollerinin Yapılması ile Bu Merkezlere Giriş ve Çıkışlara İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik
- Sınır Ticaretinin Uygulanmasına İlişkin Tebliğ Sınır Ticaret Yöntemleri Sınır ticareti iki farklı yöntemle yapılmaktadır. Bunlardan biri sınır ticareti yapmaya yetkili illerde gerçekleşen sınır ticareti; diğeri ise sınır ticareti merkezleri aracılığıyla gerçekleşen sınır ticaretidir. Sınır Ticareti Yapmaya Yetkili İller Bakanlar Kurulu Kararı ile ülkemizde 17 ilde sınır ticareti yapılmasına izin verilmiştir. Aşağıda sınır ticareti yapmaya yetkili illerin, yetkili gümrük kapılarının ve ticaret yapılacak ülkelerin isimleri yer almaktadır. Buna göre yetkili gümrük kapılarından ikisi Gürcistan'a, ikisi Nahcivan'a, dördü İran'a, dördü Irak'a ve beşi de Suriye'ye açılmaktadır. Yetkili Sınır İli Yetkili Gümrük Kapısı Ülke Artvin Sarp Gümrük Kapısı Gürcistan Ardahan Türkgözü Gümrük Kapısı Gürcistan Kars Dilucu Gümrük Kapısı Nahcivan Iğdır Dilucu Gümrük Kapısı Nahcivan Iğdır Gürbulak Gümrük Kapısı İran Ağrı Gürbulak Gümrük Kapısı İran Van Kapıköy Gümrük Kapısı İran Hakkâri Esendere Gümrük Kapısı İran Hakkâri Habur Gümrük Kapısı Irak Hakkâri Derecik Gümrük Kapısı Irak Hakkâri Üzümlü Gümrük Kapısı Irak Şırnak Habur Gümrük Kapısı Irak Mardin Nusaybin Gümrük Kapısı Suriye Şanlıurfa Akçakale Gümrük Kapısı Suriye Gaziantep Karkamış Gümrük Kapısı Suriye Kilis Öncüpınar Gümrük Kapısı Suriye Hatay Cilvegözü Gümrük Kapısı Suriye Sınır Ticaret Merkezleri Sınır ticaret merkezleri, sınırda kurulan ve sınır ticareti kapsamında ihracat ve ithalat yapılabilen alanların yer aldığı yerlerdir. Diğer bir deyişle, sınır ticareti kapsamında kurulan mağazaların bulunduğu ve iki sınır ili arasında ticaretin yapıldığı yerlerdir. Bu alanlara kurulan işletmeler Sınır Ticaret Merkezi Mağazası olarak adlandırılmaktadır. Gümrük mevzuatı kapsamında birtakım avantajlardan yararlanabilmek için sınır ticaret merkezleri Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesi dışında addedilen yerler olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda ülkemizde dört ilde sınır ticaret merkezleri kurulmuş bulunmaktadır. Bunların üçünde İran'la karşılıklı ticaret yapılırken biri ile ise Nahcivan'la ticaret yapılmaktadır. Bulduğu İl Sınır Ticaret Merkezi Ticaret Yapılacak Ülke Ağrı Sarısu İran Hakkâri Esendere İran Van Kapıköy İran Iğdır Dilucu Nahcivan

SINIR TİCARETİNİN İŞLEYİŞİ

Yukarıda isimleri yer alan illerde sınır ticareti yapılabilmesi mümkündür. Bir diğer sınırlandırma ise yine sadece yukarıda belirtilmiş illerin karşısında yer alan gümrük kapılarından ve ülkelerden sınır ticareti yapılmasına müsaade edilmektedir. Sınır ticareti faaliyetinde bulunanlar, söz konusu illerde en az bir yıldır yerleşik olarak faaliyette bulunan esnaf ve tacir statüsünde olmalıdır. Sadece bu kişiler sınır ticareti kapsamında ihracat ve ithalat yapabilmektedir. Sınır ticareti kapsamında yapılacak ürün giriş ve çıkış işlemleri yetkili gümrük kapısında veya Sınır Ticaret Merkezinde gerçekleştirilebilmektedir. İl Değerlendirme Komisyonu İllerde sınır ticaretine ilişkin tüm hususlarda karar vermeye yetkili organ, İl Değerlendirme Komisyonu' dur. Komisyon oybirliği ile karar vermektedir. Komisyonun sekretarya hizmetleri İl Ticaret Odası veya İl Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yürütülmektedir. Vali veya vali yardımcısı başkanlığında toplanan İl Değerlendirme Komisyon şu üyelerden oluşmaktadır: • Vali veya ilgili vali yardımcısı

- İl Jandarma Komutanı veya temsilcisi
- İl Emniyet Müdürü veya temsilcisi
- Defterdar • Gümrük Müdürü
- Sanayi ve Ticaret İl Müdürü
- Tarım İl Müdürü
- İl Ticaret ve Sanayi Odası

• Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği temsilcisi Sınır Ticareti Belgesi “Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar” kapsamındaki sınır illerinde en az bir yıldan beri yerleşik olarak faaliyet gösteren esnaf ve tacirin sınır ticareti yoluyla ithalat ve ihracat yapabilmelerini ve ilgili Sınır Ticaret Merkezinde mağaza kiralayabilmelerini teminen ilk aşamada ilgili valilikler tarafından Sınır Ticareti Belgesi düzenlenmektedir.

Sınır Ticareti Belgesi sahibi esnaf ve tacir ticaret yapabilme ön izni aldığı anlama gelmektedir. Sınır Ticareti Belgesine ilişkin müracaatlar, İl Değerlendirme Komisyonu Sekreteryasına (İl Ticaret Odası veya İl Ticaret ve Sanayi Odası) yapılmaktadır. Sınır Ticareti Belgesinin geçerlilik süresi üç yıl olup, süre sona erdiğinde, talebi halinde ilgiliye Valilikçe yeniden belge düzenlenebilmektedir. Ancak Sınır Ticareti Belgesi hiçbir şekilde bir başka kişiye devredilememektedir. İthalat Uygunluk Belgesi İthalat Uygunluk Belgesi sınır ticareti kapsamında ithalat yapma yetkisi veren bir belgedir. İllerde yerleşik esnaf ya da tacirler, İthalat Uygunluk Belgesi almak üzere İl Değerlendirme Komisyonu sekreteryasına yani İl Ticaret Odası veya İl Ticaret ve Sanayi Odası’na başvuruda bulunmalıdırlar.

İl Değerlendirme Komisyonu, talep edilen ürünün ve miktarının değerlendirilmesinde il ihtiyacı ölçütü ile talep sahibinin vergi ve sosyal sigorta prim borcunun olup olmadığı, son bir yıla ait işletme cirosu, esnaf veya tacirin sektörel ticari faaliyeti ile daha önce adına tahsis edilmiş İthalat Uygunluk Belgeleri kapsamında gerçekleştirmiş olduğu ithalata ilişkin verileri de göz önünde bulundurmaktadır. İl Değerlendirme Komisyonu tarafından müracaatları uygun görülen esnaf veya tacir adına her bir ürün için bir İthalat Uygunluk Belgesi düzenlenmektedir. İthalat Uygunluk Belgesinin geçerlilik süresi düzenlendiği tarihten itibaren 90 gün olup bu süre uzatılamaz.

SINIR TİCARET MERKEZLERİNİN İŞLEYİŞİ

Sınır Ticaret Merkezleri, sınır ticareti kapsamında kurulan mağazaların bulunduğu ve iki sınır ili arasında ticaretin yapıldığı yerlerdir. Sınır Ticaret Merkezleri, sınır ticareti yapılmasına izin verilen ilin valiliğinin talebine istinaden Ticaret Bakanlığının koordinasyonunda; Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bir komisyonun oybirliğiyle yapacağı teklif üzerine Ticaret Bakanı’nın onayı ile kurulmaktadır. Sınır Ticaret Merkezlerinin fiziki olarak düzenlenmesi, eşya ve stok kontrollerinin yapılması ile bu merkezlere giriş ve çıkışlara ilişkin usul ve esaslar Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca tespit edilmektedir. Bu kapsamda Sınır Ticaret Merkezlerinin Fiziki Olarak Düzenlenmesi, Eşya ve Stok Kontrollerinin Yapılması ile Bu Merkezlere Giriş ve Çıkışlara İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik 2009 yılında Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca yürürlüğe konulmuştur. Sınır Ticaret Merkezlerinin en önemli özelliği bu alanların Türkiye Gümrük Bölgesi dışında yer olarak kabul edilmesidir. **GÜMRÜK İŞLEMLERİ**

Sınır ticareti kapsamında yapılacak ürün giriş ve çıkışı işlemleri iki şekilde yapılmaktadır. Bunlar ya yetkili gümrük kapısı üzerinden ya da Sınır Ticaret Merkezinden gerçekleştirilmektedir.

Gümrük işlemlerinde:

- Sınır ticareti kapsamındaki ithalat ve ihracat işlemleri için gümrük beyannamesi düzenlenmektedir.
- Sınır ticareti yoluyla yapılacak ithalatta tek ve maktu vergi uygulanmaktadır. Yani vergiler mükellefler arasında ayırım yapılmaksızın eşit olarak tahsil edilmektedir. Bu kapsamda Gümrük Vergisi oranı sıfır, Katma Değer Vergisi ile Özel Tüketim Vergisi oranları ise tam olarak hesaplanmaktadır.
- İthalatta, Ticaret Bakanlığınca ilgili sınır ili için bildirilecek ithalat kotaları ya da ithalat değer limitleri esas alınmaktadır.
- İthalat işlemlerinde, İl Değerlendirme Komisyonu kararı kapsamında düzenlenen İthalat Uygunluk Belgesi gümrük idaresince istenmektedir. • Bir esnaf veya tacir, İthalat Kotası ya da İthalat Değer Limiti kapsamında ayda azami (toplam) 75.000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasına kadar değerde eşya ithal edebilmektedir.
- İthalat işlemlerinde, eşyanın ilgili komşu ülkede üretildiğine veya imal edildiğine dair söz konusu ülkenin yetkili makamlarınca düzenlenen menşe şahadetnamesi gümrük idaresince aranmaktadır.
- İbrahim edilecek menşe şahadetnamesinde, ilgili komşu ülkedeki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği ya da Konsoloslğunun tasdiki gümrük idaresince aranmaktadır.
- Üçüncü ülke menşeli ürünlerin sınır ticareti kapsamında ithalatına izin verilmemektedir.

SINIR TİCARETİ KAPSAMINA GİRMİYEN ÜRÜNLER

Sınır ticareti kapsamında her türlü mal ticareti yapmak mümkün değildir. Şöyle ki; aşağıdaki ürünler sınır ticareti kapsamına girmemektedir:

- İhracı ve ithali ilgili mevzuatla yasaklanmış ve ithali belli kurum ve kuruluşlara bırakılmış

maddeler,

- Ticaret politikası önlemleri kapsamındaki kota, korunma, damping ve sübvansiyona karşı vergi önlemlerine tabi ürünler,
- Petrol ve petrol ürünleri,
- 29/6/2004 tarihli ve 5201 sayılı Harp Araç ve Gereçleri ile Silâh, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun kapsamında kontrole tabi ürünler,
- 14/8/1987 tarihli ve 87/12028 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle Av Malzemesi ve Benzerlerinin Üretimi, İthalı, Taşınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kullanılması, Yok Edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük kapsamındaki sivil kullanım amaçlı patlayıcı maddeler ile amonyum nitrat ve benzeri içerikli patlayıcı yapımında kullanılacak maddeler,
- Bu Karar kapsamında canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin ticareti ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından insan, bitki ve hayvan sağlığı açısından risk teşkil ettiği belirlenen ürünlerin, ticareti yapılamaz.

SINIR TİCARETİNDE SINIRLAMALAR

Sınır ticareti yoluyla istenildiği kadar mal ihracatı veya ithalatı yapmak mümkün değildir. Sınır ticareti belli limitlerle sınırlandırılmıştır. Sınır ticareti kapsamında ithalat yapmak, her bir ürün ve toplam miktar bakımından belli limitlere tabidir. Bir komşu ülkeye sınırı bulunan yetkili sınır illerine ithalat için yıl bazında İthalat Kotaları veya İthalat Değer Limitleri kapsamında tahsisat yapılır. İthalat Uygunluk Belgelerinin düzenlenmesinde esas alınmak üzere, il ihtiyacı kapsamında bir yıl için uygun görülen İthalat Kotaları ve/veya İthalat Değer Limitleri, Ticaret Bakanlığının koordinasyonunda Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile yapılacak değerlendirme neticesinde belirlenerek Valiliklere bildirilmektedir. Ülke Bazında Sınırlama İthalat Değer Limiti de denilen bu uygulamaya göre; sınır illerimize komşu bir ülke ile aramızda, bir yılda toplam 100 milyon dolar ithalat sınırı bulunmaktadır. Buna göre bir komşu ülkeyle sınırı olan iller bu limiti kendi aralarında paylaşmaktadır. Limit doldurulduğunda yıllık ithalat tamamlanmış olmakta; yeni ithalatın yapılmasına izin verilmemektedir.

Sektörler Bazında Sınırlama İthalat Değer Limiti; CIF kıymet üzerinden, 75 milyon dolara kadar Tarım Ürünleri ve 75 milyon dolara kadar Sanayi Ürünleri olmak üzere; ülke bazında yıllık toplam tutarın azami 150 milyon doları geçmemesi kaydıyla, söz konusu sektörel değerlerin ilgili sınır illerine paylaştırılması suretiyle tespit edilmektedir. Diğer bir deyişle; ülke bazında belirlenen 150 milyon dolarlık miktarın yarısının tarım ürünleri, diğer yarısının ise sanayi ürünleri için kullanılması şarttır. Ürünler Bazında Sınırlama İl Değerlendirme Komisyonu tarafından yıl içinde her bir ürün için düzenlenmesi uygun görülecek İthalat Uygunluk Belgelerinin toplam değeri, ilgili sınır ili bazında tarım ve sanayi sektörü için belirlenen yıllık ithalat değer limitinin %5' ini geçmemektedir. Menşe Sınırlaması İthalat işlemlerinde, eşyanın ilgili sınır ülkesinde üretildiğine veya imal edildiğine dair ithalatın yapılacağı ülkenin yetkili makamlarınca düzenlenen menşe şahadetnamesi ilgili gümrüklerce aranmaktadır. Yani sınır ticareti kapsamında ithali yapılacak ürün, sınır ticareti yapılacak ülke menşeli olmak zorundadır. Zaman Sınırlaması Bir esnaf veya tacir ya da Sınır Ticaret Merkezi mağazası tarafından, ayda toplam 75 bin dolara kadar eşya ithal edebilmektedir. Bu söz konusu esnaf ve ya tacir ya da Sınır Ticaret Merkezi mağazası için aylık maksimum değerdir.

HİZMET İHRACATI

Hizmet İhracatının Tanımı İhracat tanımı ile ilgili hukuki düzenlemeler başta 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda olmak üzere değişik Bakanlar Kurulu Kararlarında, Yönetmeliklerde ve Tebliğlerde yer almaktadır. Ancak buralarda ihracat kavramı için yapılan tanımlamalar mal ihracatını kapsamakta ve bu manada kullanılmaktadır. Hizmet ihracatı ile ilgili açıklamalar 3065 sayılı Katma Değer Kanunu'nda yer almaktadır. Kanunun ilgili maddesinde ihracatta KDV istisnası bahsinde mal ihracatı ile hizmet ihracatı ayrı ayrı ele alınmaktadır.

KDV Kanununun 12/2'inci maddesinde bir hizmetin, hizmet ihracatı sayılabilmesi için şu şartların yerine getirilmiş olması emredilmektedir:

- Hizmetler yurt dışındaki bir müşteri için yapılmış olmalıdır.
- Hizmetten yurt dışında faydalanılmalıdır. Hizmet ihracatı; yurt dışında faydalanmak şartıyla yurt dışındaki bir müşteri için yapılan hizmetlere denilmektedir. 26 seri nolu KDV Genel Tebliğinin K bölümünde ise daha ayrıntılı bilgi verilmektedir. Buna göre bir hizmetin hizmet ihracatı sayılabilmesi için aşağıdaki dört şartın birlikte gerçekleşmiş olması zorunlu olduğu vurgulanmaktadır.
- Hizmet Türkiye'de yurt dışındaki bir müşteri için yapılmış olmalıdır: Yurt dışındaki müşteriden kasıt, hizmet sunulan kişinin ikametgâhı, işyeri, kanuni ve iş merkezinin yurt dışında bulunması veya yurt içinde bulunan bir firmanın, yurt dışında kendi adına müstakil olarak faaliyet gösteren şube, acente, temsilci ve bürosunun olması gerekmektedir.
- Fatura veya benzeri nitelikteki belge yurt dışındaki müşteri adına düzenlenmelidir: Yapılan hizmet ile ilgili olarak düzenlenecek fatura veya benzeri belgenin, yukarıda özellikleri açıklanan yurt dışındaki bir müşteri adına olması zorunludur.
- Hizmet bedeli, döviz olarak Türkiye'ye getirilmelidir: Yurt dışındaki müşteri için yapılan hizmete ait bedelin, Türkiye'ye döviz olarak getirilmesi zorunludur. KDV istisnadan yararlanacak olanın döviz alım bordrosu veya dövizin Türkiye'ye getirildiğini tevsik eden, kambiyo mevzuatına göre geçerli diğer bir belge ile bunu tevsik etmesi gerekmektedir.
- Hizmetten yurt dışında yararlanılmalıdır: KDV istisnasının uygulanabilmesi için, hizmetten, yurt dışında yararlanılmış olması gerekir. Diğer bir anlatımla, yurt dışındaki müşteri için verilen hizmetin bu müşterilerin, Türkiye'deki faaliyetleri ile ilgisinin olmaması gerekmektedir. Yukarıda yapılan hizmet ihracatı tanımı, KDV istisnası uygulamasında geçerli olan tanımdır. KDV istisnası göz ardı edilirse genel dış ticaret işlemleri kapsamında hizmet ihracatı olarak kabul edilebilecek başka uygulamalarda mevcuttur.

Örneğin; turizm hizmetleri. Yurt içinde bulunan yabancı turistlere verilen hizmetler yukarıda belirtilen üç şartı yerine getirmekte, dördüncü şartı ise yerine getirmemektedir. Çünkü hizmetten yurt içinde yararlanılmaktadır. Bu durumda turizm hizmetleri hizmet ihracatı kapsamında değerlendirilmemesi gerekir. Ancak genel dış ticaret kuralları içinde değerlendirildiğinde turizm hizmeti yurt dışındaki bir müşteriye verilmekte ve ülkeye döviz kazandırıldığından hizmet ihracatı olarak kabul edilmektedir. Hizmet İhracatı Çeşitleri Hangi faaliyetlerin hizmet ihracatı kapsamında değerlendirilebileceği şeklinde bir liste yapmak oldukça zordur.

Ancak sıklıkla bahsedilen hizmet ihracatı türleri şunlardır: Eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, mimarlık hizmetleri, mühendislik hizmetleri, tasarım hizmetleri, yazılım hizmetleri, turizm hizmetleri, taşımacılık hizmetleri, müteahhitlik hizmetleri, haberleşme hizmetleri, sigortacılık hizmetleri, finansal hizmetleri, bankacılık hizmetleri, finansal kiralama hizmetleri, tıbbi raporlama hizmetleri, muhasebe kaydı tutma hizmetleri, çağrı merkezi hizmetleri, veri saklama hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, reklam hizmetleri, değişik teknik hizmetler, film, tiyatro ve gösteri faaliyetleri, patent ve lisans komisyonları. Hizmet İhracatına Ait İstatistiki Bilgiler 2018 yılında Türkiye'nin toplam mal ticareti 167,981 milyar dolar; ithalatı ise 223,047 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlara göre mal dış ticaret dengesi -55,126 milyar dolardır. Bir diğer ifadeyle Türkiye'nin mal dış ticareti açık vermektedir. Hizmet ticaretinde ise 2018 yılında 48,627 milyar dolarlık ihracat, 23,018 milyar dolarlık ise ithalat gerçekleşmiştir. Hizmet ticaretinde denge + 25,609 milyar dolar olmuştur. Bir diğer ifadeyle Türkiye'nin hizmet ticareti fazla vermektedir. Bir diğer sonuç ise mal dış ticaret dengesindeki açıkların kapatılmasında hizmet ticaretinin olumlu etki yapmasıdır. Bu sonuç Türkiye'nin hizmet ticaretinde dünya ile karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir şeklinde de yorumlanabilir. Bundan dolayıdır ki hizmet sektörü uluslararası alanda rekabet üstünlüğü elde

edilebilmesi için sürekli teşvik edilmektedir.

HİZMET İHRACATINA SAĞLANAN TEŞVİKLER

Hizmet ihracatının artırılması ve çeşitlendirilmesi dış ticaret politikaları arasında yer almaktadır. Hizmet ihracı yoluyla ülke ekonomisinin uluslararası rekabetçiliğinin artırılması, yeni ihracat alanlarının oluşturulması, istihdam imkânlarının yaratılması, nitelikli işgücünün Türkiye’de istihdamının artırılarak sürdürülmesinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda hizmet ihracatına sağlanan teşvikler aşağıda sıralanmaktadır. KDV İstisnası Yukarıda da açıklandığı gibi hizmet ihracatında bazı şartlar sağlandığı takdirde söz konusu ihracat KDV’den istisna tutulmaktadır. KDV Kanunu’na göre yurt dışı mal teslimlerinde, mala ait KDV alınmamakta veya alınmış ise KDV iadesi yapılmaktadır. Benzer durum hizmet ihracatı içinde geçerlidir. Yurt dışına yönelik yapılan hizmetlerde KDV alınmamakta veya alınmış ise KDV iadesi yapılmaktadır. KDV Kanunu’nun 4’üncü maddesinde hizmet; teslim ve teslim sayılan hâller ile mal ithalatı dışında kalan işlemlerdir, şeklinde tanımlanmaktadır. Bu işlemlerin; bir şeyi yapmak, işlemek, meydana getirmek, imal etmek, onarmak, temizlemek, muhafaza etmek, hazırlamak, değerlendirmek, kiralamak, bir şeyi yapmamayı taahhüt etmek gibi şekillerde gerçekleşebileceği vurgulanmaktadır. Bir hizmetin karşılığının bir mal teslimi veya diğer bir hizmet olması hâlinde bunların her biri ayrı işlem olup, hizmet veya teslim hükümlerine göre ayrı ayrı vergilendirilmektedir.

Ancak Yurt dışına yönelik yapılan hizmet ihracatı ifadesi bazı şartlara bağlanmıştır.

Bu şartlar şunlardır:

- Hizmet Türkiye’de yurt dışındaki bir müşteri için yapılmış olmalıdır.
- Fatura veya benzeri nitelikteki belge yurt dışındaki müşteri adına düzenlenmelidir.
- Hizmet bedeli, döviz olarak Türkiye’ye getirilmelidir.
- Hizmetten yurt dışında yararlanılmalıdır. Özetle hizmet ihracatında KDV istisnasından yararlanabilmek için hizmetin yurt dışındaki bir müşteri için yapılması, hizmet bedeli için fatura vb. evrakların yurt dışındaki müşteri adına düzenlenmesi, hizmet bedelinin yurt içine döviz olarak getirilmesi ve müşterinin hizmetten yurt dışında yararlanması gerekmektedir. Bu şartların biri sağlanmadığı takdirde söz konusu hizmet ihracatı KDV istisnasından yararlanamayacaktır. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi İstisnası Hizmet ihracatına sağlanan bir diğer teşvik de Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi istisnasıdır. 6322 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 9’uncu maddesinde belirtilen bazı hizmetlerin yabancı ülke yerleşiklerine verilmesi hâlinde elde edilen kazançların %50’si Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi’nden istisna edilmektedir.

Söz konusu hizmetler şunlardır:

- Mimarlık
- Mühendislik
- Tasarım
- Yazılım
- Tıbbi Raporlama
- Muhasebe Kaydı Tutma
- Çağrı Merkezi
- Veri Saklama Hizmeti Söz konusu istisnadan yararlanabilmek için yukarıda sıralanan hizmetlerin Türkiye’de yerleşmiş olmayan kişilere verilmesi gerekmektedir.

Ayrıca bu gerçek veya tüzel kişilerin işyeri, kanuni ve iş merkezi yurt dışında bulunması şartı kanunda yer almaktadır. Bu indirimden yararlanabilmesi için fatura veya benzeri belgenin yurt dışındaki müşteri adına düzenlenmesi zorunlu tutulmaktadır. Bu kapsamda, yurt dışı yerleşiklere yüksek katma değerli hizmet veren hizmet işletmelerine vergisel açıdan teşvikler getirilmiş olmaktadır. Bu teşviklerin, ülkemizde belli bir konuda uzmanlaşmış, yabancı dil bilgisine sahip olan vatandaşlarımızın istihdam olanaklarını artırması; yurt dışına gitmeksizin dünyanın her yerine birçok hizmetin verilmesi imkânı doğacağı için beyin göçünü de engellemesi hedeflenmektedir.

Hizmet İhracatına Yönelik Diğer Vergi, Resim ve Harç İstisnaları İhracat, Transit Ticaret, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğ’de hizmet ihracatına yönelik vergi, resim ve harç istisnaları şöyle sıralanmaktadır:

- İhracatla ilgili işlem yapan bankaların, faktoring şirketlerinin, sigorta şirketlerinin, noterlerin ve diğer kuruluşların ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerle ilgili olarak yapmış oldukları bütün hizmet ve muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar ve kambiyo işlemleri.
- İhracat karşılığı yapılacak her türlü ödemeler, ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile transit ticaretle ilgili işlemler ve bu işlemler sebebiyle düzenlenen kâğıtlar.
- Dâhilde işleme rejimi kapsamında yapılan ithalat ve/veya yurt içi alımlar, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin vergi, resim ve harç istisnasından

yararlandırılabilmesi için Bakanlıktan belge alınması zorunludur. Bu çerçevede kullanılan krediler ve uygulanan istisnalar belgeye kaydedilir. Bunun dışındaki hususlarda vergi, resim ve harç istisnası, ilgili kurum ve kuruluşlarca resen uygulanır ve herhangi bir belge ile irtibatlandırılmaz.

Döviz Kazandırıcı Hizmet Sektörlerine Yönelik Destekler Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, döviz kazandırıcı bazı hizmet sektörlerini; bu sektörlerle yönelik yapılan teşvik ve destekleri kapsamaktadır.

Tebliğ’de adı geçen sektörler şunlardır:

- Sağlık turizmi sektörüne yönelik destekler,
- Bilişim Sektörüne Yönelik Destekler,
- Film sektörüne yönelik destekler,
- Eğitim sektörüne yönelik destekler.

Ülkemizde dış ticaretin büyümesine, geliştirilmesine ve çeşitlenmesine yönelik doğrudan veya dolaylı olarak faaliyet gösteren birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bu faaliyetler bazı kurum ve kuruluşların birincil görevleri arasında yer almaktadır. İşte bu kurumlardan biride ticaret unvanı Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi olan Türk Eximbank'tır. Türk Eximbank başta ihracata yönelik krediler sağlamak üzere birçok alanda ülkemizde dış ticareti geliştirici, ihracata yönelik mal ve hizmetleri çeşitlendirici ve kurumsallaştırıcı faaliyetler yürütmektedir.

DIŞ TİCARET VE TÜRK EXİMBANK

Türk Eximbank, 31 Mart 1987 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 3332 sayılı Kanun'un verdiği yetkiye istinaden 21 Ağustos 1987 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Bankanın ticaret unvanı Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi'dir. Bankanın işletme adı ise Türk Eximbank'tır. Bankanın merkezi İstanbul'da bulunmaktadır.

Bankanın Amacı Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi Esas Sözleşmesi'nin 6'nci maddesinde bankanın temel amacı şu şekilde açıklanmaktadır:

- İhracatın geliştirilmesi,
- İhraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi,
- İhraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması,
- İhracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması,
- İhracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması,
- Yurt dışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir.

Bankanın Faaliyetleri Bankanın amacını gerçekleştirmek üzere yapabileceği faaliyetler şunlardır:

- Mal ve hizmet ihracatı ile döviz kazandırıcı faaliyetlere, sevk öncesi ve sonrası aşamalarda kısa, orta ve uzun vadeli alıcı ve/veya satıcı kredileri ile finansman sağlamak.
- İhracatın finansmanı amacıyla, ihracatçıların yurt içi ve yurt dışı banka ve finans kurumlarından sağlayacakları krediler için garantiler vermek.
- Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri ile dış yatırımların geliştirilmesi için kredi açmak, finansmanına katılmak, sigorta ve garanti sağlamak.
- İhracatçıların ticari ve siyasi riskler nedeniyle ortaya çıkabilecek zararlarını teminat altına almak ve ihracatçılara bu konuda güvenceler sağlamak suretiyle mal ve hizmet satışını teşvik etmek üzere ihracat kredi sigortası yapmak.
- İhracatçıların yurt içi satışlarını, ortaya çıkabilecek zararlara karşı teminat altına almak amacıyla yurtiçi kredi sigortası imkânı sunmak.
- İhracatçıların yurt dışında doğrudan veya dolaylı olarak en az yüzde elli sermayesine sahip oldukları firmalar tarafından üretilen ve o ülke içerisinde veya o ülkeden Türkiye dışındaki diğer ülkelere yapılan satışları teminat altına almak amacıyla kredi sigortası yapmak.
- Reasürans imkânlarından yararlanmak ve reasürans imkânı sağlamak.
- Yurt dışına yapılacak finansal kiralama işlemlerini kredilendirmek ve bu konuda garanti vermek.
- İhracat veya döviz kazandırıcı faaliyetlere yönelik olarak yurt içi yatırım malı imalat ve satışını kredilendirmek.
- Yurt içi ve yurt dışı finansman kuruluşları ile para ve sermaye piyasalarından kredi almak ve kaynak sağlamak.
- 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda, kalkınma ve yatırım bankaları için öngörülen düzenleme çerçevesinde faaliyet göstermek, ilgili mevzuat uyarınca kendisine verilen görevleri yerine getirmek.
- Sigorta acenteliği yapmak.
- Resmî ve özel kurum, kuruluş ve bankalar ile kredi açtığı, finansmanına katıldığı, garanti verdiği ve sigorta ettiği gerçek ve tüzel kişi, kurum ve kuruluşlardan faaliyetleri ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemek, kredi, garanti ve sigorta ilişkisi olan müşterilerinin uygulamalarını takip ve kontrol etmek.
- Kendi ihtiyacı için taşınmaz kiralamak, satın almak, bunlar üzerinde tasarruf etmek; alacaklarının tasfiyesi amacıyla taşınmaz iktisap etmek, ayrıca açılan kredi ve verilen garantiler karşılığında taşınmaz ipoteği de dâhil olmak üzere her türlü teminatı almak.

- Döviz pozisyonu tutmak, döviz fonları bulundurmak, her türlü kambiyo, sermaye piyasası aracı ve türev finansal işlemleri yapmak.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından reeskont kredileri almak, Türk Lirası ve/veya döviz üzerinden menkul kıymet ihraç etmek.
- Yurt içi ve yurt dışında, bankanın kuruluş amacına dönük faaliyette bulunan iştirakler kurmak veya kurulmuş ortaklıklara iştirak etmek, menkul kıymetler satın almak, satmak ve satışına aracılık etmek.
- Görevlerini yerine getirmek için, araştırma, geliştirme ve teknik eğitim çalışmaları yapmak veya yaptırmak, teknik yardım vermek.
- İhracata yönelik marka, patent, bilgi ve teknoloji transferi ile teknik iş birliği alımlarını kredilendirmek.
- Amacının gerçekleştirilmesine yardımcı olacak diğer iş ve işlemleri yapmak. Bankanın Organları Bankanın organları Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Kredi Komitesi, Denetim Komitesi ve Genel Müdürlükten oluşur. Genel Kurul: Genel Kurul, Türk Ticaret Kanunu'na göre tespit edilmiş devredilemez görev ve yetkilerinin yanı sıra, esas sözleşme ve ilgili mevzuattaki diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. Yönetim Kurulu: Yönetim Kurulu yedi üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulunun Banka Genel Müdürü dışında kalan altı üyesi Genel Kurul tarafından seçilir. Yönetim Kurulu, bankanın amaç ve faaliyet konularının gerçekleşmesini sağlamak üzere, gereken her türlü karar alır. Kredi Komitesi: Kredi Komitesi yönetim kurulu tarafından yönetim kurulu üyeleri arasından seçilen iki üye ile Genel Müdür veya vekilinden müteşekkil üç kişiden oluşmaktadır. Kredi Komitesi, Yönetim Kurulunun ilgili mevzuatta belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde devrettiği kredi açma görevini yerine getirmektedir. Denetim Komitesi: Denetim Komitesi, Yönetim Kurulunun denetim ve gözetim faaliyetlerinin yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere Yönetim Kurulunun icraî görevi bulunmayan en az iki üyesinden oluşur ve Bankacılık Kanununun 24'üncü maddesine göre faaliyet göstermektedir. Genel Müdür: Genel Müdür, bankanın ilgili olduğu bakanın teklifi üzerine, müşterek kararname ile üç yıl süre için atanmaktadır. Genel Müdür, Türk Ticaret Kanunu ve bankalar hakkındaki mevzuat ile esas sözleşme hükümleri ve Yönetim Kurulunun tayin ve tespit edeceği prensipler dâhilinde bankayı idare ve temsil eder.

TÜRK EXİMBANK İHRACAT KREDİ SİGORTASI

Türk Eximbank'ın İhracat Kredi Sigortası uygulaması ihracatı teşvik uygulamalarından birisidir. 1989 yılında Banka bünyesinde uygulanmaya başlanan ihracat kredi sigortası programları ile ihracatçı firmaların ihraç ettikleri malın bedellerinin ticari ve politik risklere karşı belirli oranlarda teminat altına alınmasına başlanılmıştır. İhracat Kredi Sigortası kapsamında Türk Eximbank tarafından üç farklı program uygulanmaktadır.

Bunlar;

- Kısa Vadeli Kredi Sigorta Programı
 - Orta ve Uzun Vadeli Kredi Sigorta Programı
 - Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı
- Ticari ve Politik Riskler Türk Eximbank'ın İhracat Kredi Sigortası kapsamında sigorta altına alınan riskler iki kategoride değerlendirilmektedir.

Bunlar; Ticari Riskler;

- Alıcının iflas etmesi,
- Alıcı hakkında konkordato kararı alınması,
- Alıcının borçlarını ödeyememesi nedeniyle tasfiye kararı alınması,
- Mal bedelinin ödenmemesi,
- Malın ihracatçıdan kaynaklanmayan nedenlerle kabul edilmemesi.

Politik Riskler;

- Savaş hali
- İhtilal
- İç savaş
- İsyan
- Ayaklanma
- Alıcının ülkesinin ithal yasağı
- Alıcının ithal izninin iptali
- Alıcı bir devlet ya da devlet garantisine haiz bir kuruluş ise ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesi
- Transfer yasakları veya kısıtlamaları Kısa Vadeli Kredi Sigorta Programı Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı'nın amacı; bir taraftan ihracatçıların kısa vadeli satışlarına ilişkin ihracat bedellerini ticari ve politik risklere karşı belirli limitler dâhilinde teminat altına alarak ihracatı teşvik etmek ve yönlendirmek; diğer taraftan da poliçenin teminat olarak gösterilmesi ile ticari bankalardan ihracat kredisi teminini kolaylaştırmaktır. Bu program ile Türk Eximbank malı sigorta etmiyor; mal bedelini sigortalıyor.

Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı ihracatçılara şu avantajları sağlamaktadır:

- Daha uzun vadeli ve daha riskli ödeme şekilleri ile (örneğin vesaik mukabili ve mal mukabili) ihracat yapılmasına olanak sağlamak,
- Gelişen yeni piyasalara güvenle açılmalarını temin etmek,
- İhracatçıların mevcut pazarlardaki paylarının artırılması ve kalıcılıklarının sağlanması. Program kapsamında ihracatçı firmaların yaklaşık 1 yıllık poliçe geçerlilik süresi içinde yapacakları azami 360 gün vadeli tüm ihracat bedeli alacakları sevk sonrası dönemde ortaya çıkabilecek ticari ve politik risklere karşı tek bir poliçe kapsamında sigorta teminatı altına alınmaktadır. Bu suretle sigortalıların hem düşük hem de yüksek riskli alıcı ve ülkelere yaptığı ihracat işlemlerinin aynı poliçe kapsamında değerlendirilmesi ile uygun risk dağılımı sağlanarak dünya uygulaması ölçeğinde fiyatlandırma yapılabilmektedir. Banka zararın maksimum %90'ını ihracatçı firmaya ödemektedir. Türk Eximbank ile ticari bankalar arasında imzalanan protokoller kapsamı uygulamalar ile; sigorta poliçeleri üzerinde ticari bankaların dain-i mürtehin (birinci dereceden alacaklı) sıfatı ile şerh edilmesi sağlanarak sigortalıların tüm ihracat portföylerinin ticari bankalar tarafından finanse edilmesinin yolu açılmakta ya da alacağın devir ve temliki usulleri çerçevesinde, dileyen ihracatçıların yalnızca bir kısım ihracatının finansmanı ticari bankalar üzerinden sağlanabilmektedir. Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı, ihracatçıların tek bir satış sözleşmesine bağlı olarak ve azami vadesi OECD ve Berne Union düzenlemelerine paralel olarak değerlendirilecek Türk menşeli mal ve hizmetlerin ihracatından doğacak alacakları sigorta teminatı altına almasını hedeflemektedir. Ayrıca teminat altına alınan ihracat işlemi ile ilgili olarak da ticari bankalardan finansman sağlanması olanaklı kılınmaktadır.

Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı ile Türk ihracatçılarına şu avantajların sağlanması amaçlanmaktadır:

- Rekabet üstünlüğü sağlanması,
 - Gelişmekte olan riskli pazarlarda uzun vadeli satış imkânlarının artırılması,
 - Poliçenin teminat gösterilmesi ile ticari bankalardan finansman sağlamalarının kolaylaştırılması.
- Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı Türk menşeli tüm mal ve hizmetleri kapsamaktadır. Prim oranı alıcının türüne, alıcının bulunduğu ülkenin risk derecesine, malın teslim süresi ve ödeme vadesine göre belirlenmektedir. Türk Eximbank zararın maksimum %90'ını ihracatçı firmaya ödemektedir. Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı kapsamında sigortalanacak 2 yıl ve daha uzun vadeli ihracat işlemlerinde sözleşme bedelinin en az % 15'inin malın teslimine kadar ihracatçıya ödenmiş olması gerekmektedir. Türk Eximbank sigorta poliçesi teminat gösterilmek suretiyle, teminat altına alınan ihracat bedeli vadeli alacakların, ticari bankalar tarafından iskonto işlemiyle finanse edilmesi de mümkündür. Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı Programın amacı, yurt dışında iş üstlenmek üzere teklif verme aşamasında ya da iş üstlendikten sonra, kamu işveren makamlarına verilen geçici, avans veya kesin teminat mektuplarının veya işveren makamın bankasına muhatap düzenlenen kontrgaranti (karşı teminat) şeklindeki teminat mektuplarının haksız nakde çevrilmesi riskine karşı, Türk Müteahhitlerinin Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Poliçesi ile teminat altına alınmasıdır.

TÜRK EXİMBANK NİYET MEKTUBU

Türk Eximbank, yurt dışında iş üstlenecek veya uluslararası ihalelere katılacak Türk firmalarına, finansal destek sağlayabileceğini ifade eden Niyet Mektubu verebilmektedir. Niyet Mektupları kesin bir taahhüt içermez, açılacak olası bir kredinin koşulları da resmî başvurunun yapılacağı tarihteki şartlar dikkate alınarak belirlenmektedir. Yani banka Türk firmalara kredi talebine bulunmadan önce söz konusu firmaya kredi verebileceğini gösteren niyet mektubu vermektedir. Niyet Mektuplarının geçerlilik süresi altı ay olup, projedeki gelişmelere bağlı olarak ilave süre verilebilmektedir.

TÜRK EXİMBANK GARANTİ MEKTUBU

Türk firmaları tarafından gerçekleştirilecek ihracat işlemleri veya yurt dışında gerçekleştirilecek projelerin finansmanı için, yurt içi veya yurt dışı bankalardan fon sağlanması hâlinde, kredi borçlusunun geri ödemelerini teminat altına almak üzere Türk Eximbank tarafından kredi borçlusu lehine, fon sağlayan bankaya muhatap komisyon karşılığı Garanti Mektubu düzenlenmektedir.

VERGİ, RESİM VE HARÇ İSTİSNASININ KAPSAMI

Ülkemizde ihracatçı firmalara yönelik vergisel yükümlülükler çerçevesinde istisna sağlayabilecek ihracata yönelik bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ülkemizde uygulamada olan ihracat rejimi kapsamında yapılan bu düzenlemelerin temel amacı; ihraç ürünlerine uluslararası piyasada rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek, İhracatı arttırmak ve ihracatı teşvik etmektir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesine katkı sağlamak için yapılan yasal düzenlemelerle ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde vergi, resim ve harç istisna sistemi inşa edilmiştir. Vergi, resim ve harç istisnası mevzuatı kapsamında ihracat, bir malın yürürlükteki ihracat mevzuatı ile gümrük mevzuatına uygun şekilde Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere çıkarılan ya da Bakanlıkça ihracat olarak kabul edilecek işlemler olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda Ticaret Bakanlığı tarafından alınan kararlar ve yayımlanan tebliğlerde ihracata ilişkin bazı durumlar vergi, resim ve harç istisnasına tabidir.

Vergi, resim ve harç istisnasının kapsamına giren işlemler şunlardır:

- İhracat, ihracat sayılan satış ve teslimler,
- Döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile transit ticaretin finansmanında kullanılmak şartıyla bankalar tarafından kullanılan her türlü sevk öncesi ve sevk sonrası krediler,
- Firmaların sağladıkları prefinansmanlar ile bunların geri ödenmesi,
- İhracatla ilgili işlem yapan bankaların faktöring şirketlerinin, sigorta şirketlerinin, noterlerin ve diğer kuruluşların ihracatla ve ihracatla ilgili işler dolayısıyla paralar ve kambiyo işlemleri,
- Dâhilde işleme rejimi kapsamında yapılan ithalat ve/veya yurt içi alımlar ile ilgili işlemler ve bunların finansmanı amacıyla kullanılan krediler,
- İhracat karşılığı yapılacak her türlü ödemeler,
- Döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile transit ticaretle ilgili işlemler ve bu işlemler sebebiyle düzenlenen kâğıtlardır.

Vergi, resim ve harç istisnası mevzuatına göre yukarıda sayılan işlemler;

- 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu kapsamında Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi,
- 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu kapsamında Damga Vergisi,
- 492 sayılı Harçlar Kanunu kapsamında alınması gereken harçlar,
- Bunlarla birlikte diğer kanunlarda yer alan vergi, resim ve harçlar ile 80 Sayılı Kanun'a göre alınan hâl rüsumundan muaftır.

İSTİSNA KAPSAMINDAKİ BELGESİZ İŞLEMLER

İhracat, ihracatla ilgili işlemler ve bu işlemler sebebiyle düzenlenen kâğıtlara ihracata ilgili olduğunun belirlenmesi hâlinde işlem yapan kuruluşlar tarafından resen vergi, resim ve harç istisnası uygulanır. İhracatta Vergi, Resim ve Harç İstisnası Belgesi olmadan da istisnadan yararlanılabilecek işlemler şunlardır:

- İhracat karşılığı yapılacak ödemeler,
- İhracattan doğan alacağın ihracatçı tarafından devri,
- İhracat bağlantıları için düzenlenecek anlaşmalar,
- Transit ticarete konu malın satın alınması ve satılması,
- Tedarik edildikleri şekliyle ihraç edilmek üzere mal alımı,
- İthalat vergilerinden tam muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimine tabi ambalaj malzemesi ithali ile katı ihraç edilen mallara ait ambalaj malzemesinin geçici ihracı ve ithali,
- Dâhilde işleme izni kapsamında yapılan ithalat,
- Vergi resim harç istisnası belgesi almak amacıyla proje formu ekinde verilecek taahhütnameler,
- Yurt dışı ve uluslararası yurt içi ihaleler, Yap-İşlet Modeli çerçevesinde yapılacak yatırım projelerine ilişkin sözleşme safhasından önceki teminat mektupları ile diğer işlemler ve bu konuda düzenlenen ihale kararları,
- İhracat karşılığı gerçekleştirilen mamul ürünlerin üretiminde kullanılan girdilerin Toprak Mahsulleri Ofisinden veya T.C. Şeker Kurumunca tespit edilen şeker fabrikalarından yapılan alımlardır.

BELGELİ İSTİSNA İŞLEMLERİ

İhracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler çerçevesinde vergi, resim ve harç istisnasından yararlanmak isteyen firmalar, Ticaret Bakanlığına müracaat ederek Dâhilde İşleme İzin Belgesi veya Vergi, Resim ve Harç İstisnası Belgesi almaları gerekir.

Belgeli istisna işlemlerine konu olan ihracat işlemleri, Dâhilde İşleme İzin Belgesi kapsamında ve bu belgenin geçerlilik süresi içerisinde, ihracat amacıyla yapılan şu işlemleri kapsamaktadır:

- İhracat amacıyla yapılan ithalat,
- İhracat amacıyla yurt içinde hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ve ambalaj malzemesi alımları,
- Bu işlemlerle ilgili verilecek her türlü teminat mektupları ile diğer işlemlerdir. Vergi, Resim ve Harç İstisna Belgesi Vergi, Resim, Harç İstisnası Belgesi, ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin vergi, resim ve harç istisnasından yararlandırılmasına imkân sağlayan ve Ticaret Bakanlığınca düzenlenen bir belgedir.

Firmaların, Vergi Resim Harç İstisnası Belgesi almak üzere Ticaret Bakanlığınca müracaat etmeleri gerekmektedir. Vergi resim harç istisna belgesi almak için Bakanlıkça istenen belgeler şunlardır:

- Dilekçe,
- Vergi Resim Harç İstisnası Proje Formu,
- Son üç ayda kapatılan belgelere ilişkin kapatma yazısı fotokopileri ile ihracat taahhütleri kapatılmamış vergi resim harç istisnası belgeleri kapsamında gerçekleştirilen faaliyet tutarını gösteren liste,
- Ticaret Sicil Gazetesi,
- İmza Sirküleri,
- Son yıla ait Bilanço ve Kâr-Zarar Cetveli,
- İhracat Taahhütnamesi,
- Faaliyetin firma tarafından yapılabileceğini gösteren bilgi ve belgeler (Turizm İşletme Belgesi, Seyahat Acentesi Belgesi, Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Karnesi, Gemi Tasdiknamesi, Müteahhitlik Karnesi vb.),
- Faaliyetin üstlenildiğini gösteren bilgi ve belgelerdir. Vergi, Resim ve Harç İstisna Belgesinin Geçerlilik Süresi Vergi, resim ve harç istisnası belgelerinin süreleri azami 24 (yirmi dört) aydır. Ancak, yurt dışı ve yurt içi müteahhitlik hizmetleri, savunma sanayi projeleri ile yurt dışında mağaza açılması ve işletilmesine ilişkin belgelerin süresi, proje süresi kadardır. Yap-İşlet Modeli çerçevesinde düzenlenen belgelerin süresi yatırım projesi süresi kadardır. Süre başlangıcı, vergi resim harç istisnası belgesinin tarihidir. Belgenin İptali Vergi, resim ve harç istisnası belgesi, ilgili firmanın talebi üzerine, Ticaret Bakanlığı'na iptal edilir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının ilgili genelgeleri hükümlerine uyulmaması, Bakanlığa ibraz edilen bilgi ve belgeler ile belge kapsamında yapılan işlemlerin gerçek dışı olması ve ilgili belge üzerinde tahrifat yapıldığının tespiti hâlinde belge iptal edilir ve ilgililer hakkında kanuni işlem yapılır. Ayrıca, vergi, resim ve harç istisnası belgesi ihracat taahhüdünün kapatılması için belirtilen sürede ilgili firmanın, T.C. Merkez Bankası şubesine müracaat etmemesi hâlinde, bu hususun ilgili Banka tarafından Bakanlığa bildirilmesiyle belge Bakanlıkça iptal edilir. İhracat Taahhüdünün Kapatılması Vergi, resim ve harç istisnası belgelerine ilişkin ihracat taahhütleri Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası şubeleri tarafından kapatılır. Kapatma işlemi için belge süresi sonundan itibaren 3 (üç) ay içerisinde gerekli bilgi ve belgelerle müracaat edilmesi gerekir. Bakanlığın kapatma işlemi uygun bulmasıyla, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca belirlenen usuller çerçevesinde, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının ilgili şubesi tarafından kapatma işlemi gerçekleştirilir. Kapatma işlemi gerçekleştirildikten sonra ilgili banka şubesi tarafından, Bakanlığa, firmaya ve ilgili vergi dairesine kapatma işlemi bildirilir.

BELGELİ İHRACAT KREDİLERİNDE İSTİSNA

Belgeli ihracat kredileri, Dâhilde İşleme İzin Belgesi veya Vergi Resim Harç İstisnası Belgesi kapsamında; ithalat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin finansmanı amacıyla kullanılan kredileri ifade eder. Belgeli ihracat kredilerinin vergi, resim ve harç istisnasından yararlanma süresi, ek süreler dâhil olmak üzere Ticaret Bakanlığınca düzenlenecek Dâhilde İşleme İzin Belgesi veya Vergi Resim Harç İstisnası Belgesi süresi kadardır. Taahhüdün Kapatılması Vergi, resim ve harç istisnasından yararlandırılan belgeli ihracat kredilerinin ihracat taahhütleri, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerden elde edilen ve belgede taahhüt edilen gelirlerle kapatılır. Belgeli ihracatta uygulanan istisnalar, her işlem için sıra numarası, tarihi, kredi miktarı ve bakiye kısım belirtilmelidir. Bu işlemlerle birlikte Dâhilde İşleme İzin Belgesi veya Vergi, Resim ve Harç İstisnası Belgesine kaydedilir. Uygulanan vergi, resim ve harç istisnaları, istisnayı uygulayan kurum ve kuruluşlarca firmanın bağlı bulunduğu vergi dairesine bildirilir.

BELGESİZ İHRACAT KREDİLERİ VE TRANSİT TİCARET İŞLEMLERİ İSTİSNASI

Belgesiz ihracat kredileri, kredi vadesinin Bakanlıkça belirtilen süreler içerisinde olması şartıyla, vergi, resim ve harç istisnasından yararlandırılır. Bu sürelerin aşılması durumunda, aşılan süre içerisinde tahakkuk eden vergi, resim ve harçlara istisna uygulanmaz. Belgesiz ihracat kredilerinin, vergi, resim ve harç istisnasından yararlanma süresi 24 (yirmi dört) aydır. Ayrıca, ilgili firma tarafından taahhüt edilen ihracatın %50'sinin gerçekleştirildiğinin belgelendirilmesi şartıyla, krediye

ilişkin taahhüt süresi ilgili banka tarafından 6 (altı) ay uzatılabilir. Taahhütlerin Kapatılması Belgesiz ihracat kredilerine ilişkin ihracat taahhütleri, Ticaret Bakanlığının uygun görüşüyle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına belirlenen usuller çerçevesinde kapatılmaktadır. Kapatma işlemi, krediyi kullanan firma veya krediyi kullanan firmanın grup firmaları tarafından gerçekleştirilen ihracatı ispat eden gümrük beyannamelerine göre Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından kapatılmaktadır.

MÜCBİR SEBEP VE FEVKALADE HALLER

Firmanın kendi iş süreçlerinden kaynaklanmayan nedenlerden dolayı ihracat süresi (ek süre dâhil) bitiş tarihinden itibaren mücbir sebep ve fevkalade hâllerde Ticaret Bakanlığı tarafından ek süre verilebilir. Firmaların mücbir sebep ve fevkalade hâllerden yararlanabilmesi için; Vergi, Resim ve Harç İstisnası Belgesi kapsamında en geç belge süresi sonundan itibaren 3 (üç) ay içerisinde Bakanlığa başvurması gerekmektedir.

Bu kapsamda ek süre talep edilebilecek mücbir sebep ve fevkalade haller şunlardır:

- Deprem, sel, don, fırtına, kasırga vb. tabii afetler ve yangın (İlgili kurumdan alınacak yazı ile),
- Yükümlü firmanın faaliyetinin kamu otoritelerince kısıtlanması veya durdurulması (faaliyeti durduran kamu kurumundan alınacak yazı ile),
- Grev ve lokavt (Çalışma ve Sosyal Güvenlik İl Müdürlüklerinden alınacak yazı ile),
- Ülkemiz veya ithalatçı ülkede Devletçe konulan yasaklar ile harp ve abluka hali,
- Yükümlü firmanın iflası ya da konkordato ilan etmiş olması (Mahkeme Kararı ile),
- Şahıs firmalarında firma sahibinin ölümü,
- Karşılığı ihracat süresi içerisinde yerine getirilmediği için prefinansman hükümlerine tabi hale gelen peşin döviz ile ilgili ihracatın yapılamamasıdır. Yukarıda belirtilen durumlarda ilgili bankaca krediye ilişkin ihracat taahhüdü süresi, mücbir sebep ve fevkalade hâle ilişkin ilgili kamu kurumundan alınacak belgede belirtilen süreler dikkate alınarak ve 1 (bir) yılı geçmemek üzere ek süre verilebilmektedir.

İHRACATTA KATMA DEĞER VERGİSİ (KDV) İSTİSNASI

İhracattaki KDV istisnasının temel şartı mal ve hizmet ihracatı yapılmasıdır. KDV’de ihracat istisnasına ilişkin hükümler 3065 sayılı KDV Kanunu’nun 11. ve 12. maddeleriyle düzenlenmiştir.

Bu kanunda yer alan ihracat işlemleri KDV’den istisna tutulmuştur. İstisna tutulan işlemlerin bazıları şunlardır:

- İhracat teslimleri,
- İhracat teslimlerine yönelik hizmetler,
- Yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler,
- Serbest bölgelerdeki müşteriler için yapılan fason hizmetler,
- Karşılıklı olmak şartıyla uluslararası roaming (dolaşım) anlaşmaları çerçevesinde yurt dışındaki müşteriler için Türkiye’de verilen roaming (dolaşım) hizmetleri, • Yolcu berberinde eşya istisnası,
- Yabancı taşımacılar ile fuarlara katılan yabancılara yapılan mal teslimlerini ve hizmet ifaları,
- Yabancı sinema yapımcılarına tanınan istisna. Yukarıda bahsedilen mal ihracatı kapsamına giren işlemlerin, KDV istisnasından yararlandırılabilmesi veya KDV’nin geri alınabilmesi için yetkili kuruluşlar tarafından bazı belgelerin ibraz edilmesi istenmektedir.

Bu belgeler şunlardır:

- Gümrük Beyannamesi,
- İhraç Edilen Malların Satış Faturaları,
- İndirilecek KDV Listesi,
- İhraç edilen malın bünyesine giren KDV hesaplanmasıdır. Katma Değer Kanunu’na göre yurt dışına yapılan hizmetler de KDV’den istisna edilmiştir. KDV Kanununun 11. Maddesine göre yurt dışındaki müşteri kavramı, ikametgâhı, işyeri, kanuni ve iş merkezi yurt dışında olan alıcıları ve yurt içindeki firmaların yurt dışında kendi adına faaliyet gösteren şubelerini ifade etmektedir. Ancak yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetlerin KDV İstisnasından faydalanabilmesi için bazı koşullar gerekir.

Bu koşullar şunlardır:

- Hizmet Türkiye’de, yurt dışındaki bir müşteri için yapılmalıdır.
- Hizmetten yurt dışında faydalanılmalıdır.
- Fatura ve benzeri belge yurt dışındaki müşteri adına düzenlenmelidir.
- Hizmet bedeli döviz olarak yurda getirilmelidir.

DÜNYADA DIŞ TİCARETİ TEŞVİK EDEN KURUM VE KURULUŞLAR

Dünya Ticaret Örgütü Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) dünya ticaretine yön veren; ticareti şekillendiren ve teşvik eden temel kuruluş konumundadır. Kuruluşu 1944 yılında dünya ticaretinin serbestleştirilmesi için düzenlenen Bretton Woods Konferansı'na dayanmaktadır. Konferansta Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO) kurulması kararlaştırıldı. Bunların ilk ikisi kısa sürede kuruluşlarını tamamlamış ve faaliyetlerine başlamıştır. Uluslararası ticarete yön verecek olan Uluslararası Ticaret Örgütü ise faaliyete geçmesi korumacılık yanlısı ülkeleri tarafından engellenmiş; nihayetinde de örgütün kuruluşu gerçekleşmemiştir. Ancak bu süreç devam ederken batılı 23 ülke tarife indirim görüşmelerine başlamış ve bu amaçla ilk tarife indirim görüşmesi 1947 yılında gerçekleşmiştir. Görüşmeler sonucunda Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) 30 Ekim 1947 tarihinde imzalanmıştır. 1947-1993 tarihleri arasında GATT kapmasında çok sayıda görüşmeler yapılmıştır. ITO'nun kurulmaması ve faaliyete geçmemesi sonucu o tarihten bu yana GATT, uluslararası ticareti düzenleyen en önemli ve tek çok taraflı anlaşma niteliğini almıştır. Bretton Woods Konferansında Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO) kurulması hedeflenmiştir. Uzun yıllar devam eden GATT görüşmeleri örgütün yeniden kurulmasını gündeme getirmiş ve bu kapsamda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurulması kararlaştırılmıştır. DTÖ, 1 Ocak 1995 tarihinde kurulmuş ve örgüt merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde yer almaktadır. Ağustos 2012 tarihi itibarıyla 157 ülke DTÖ'ne üye olmuş bulunmaktadır. DTÖ, 1 Ocak 1995 tarihinde kurulmuş olsa da başlangıcı yukarıda da açıklandığı gibi 1947 yılında imzalanan ve 1948 yılında yürürlüğe GATT'a dayanmaktadır. Türkiye 26 Mart 1995 tarihinde DTÖ'nü kuran anlaşmayı imzalayarak örgütün kurucu üyeleri arasında yerini almıştır. DTÖ'nün temel prensipleri En Çok Kayrılan Ülke Kuralına göre, bir üye ülkenin diğerine verdiği bir ticari ödünü (tarife indirim gibi) veya sağladığı bir kolaylığı, arasında en fazla kayırlmış ülke anlaşması bulunan diğer bütün ülkelere de aynen sağlamalıdır. Ulusal İşlem Kuralı ise yurt içinde uygulanan vergi ve öteki müdahalelerde yerli mallarla yabancı mallar arasında fark gözetilmeden hepsine yapılacak uygulamanın aynı olmasını ifade etmektedir. DTÖ'nün amaçları DTÖ'nün amaçları, DTÖ Kuruluş Anlaşması'nda şöyle açıklanmaktadır:

- Üyelerin, karşılaştırmalı üstünlük ilkesine dayalı serbest ticaretin dinamik ve statik yararlarından en üst düzeyde yararlanmasını sağlayarak, tüm dünyada hayat standardını yükseltmek, dünya ticaretinde ciddi bir liberalizasyon ve genişlemenin sağlanması,
- İstihdam arttırmak ve istikrarlı bir şekilde artan reel gelir ve reel talep hacmini yükseltmek,
- Mal ve hizmet ticaretini önleyen engelleri aşamalı olarak kaldırarak üyeler arasında mal ve hizmet ticaretini geliştirmek,
- Dünya kaynaklarının, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine en uygun şekilde dağıtımını sağlamak üzere, üretim ve çevre standartları ve sözleşmeleri oluşturmak, önlemler almak, çevreyi korumak,
- Farklı ekonomik düzeydeki ülkelerin ihtiyaç ve endişelerine cevap verecek şekilde mevcut kaynakları geliştirmek,
- Gelişme yolundaki ülkelerin ve özellikle az gelişmiş olanların artan dünya ticaretinden ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile orantılı bir pay almalarını sağlamak,
- Karşılıklı çıkar esasına dayalı, gümrük tarifelerinde ve ticaretin karşılaştığı diğer engellerde önemli indirimler sağlamak ve uluslararası ticarete ayrımcı uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla anlaşmalar yapmak,
- Uruguay Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakerelerinin sonuçlarını içeren, bütünleştirilmiş, uygulanabilir ve kalıcı bir Çok Taraflı Ticaret Sistemi Geliştirmek ve Çok Taraflı Ticaret Sisteminin ana ilkelerini korumayı amaçlamak,
- Sübvansiyonlar, anti-damping, gümrük kıymeti ve ticaret teknik engeller konuları ile koruma önlemleri alanında çok taraflı ilke ve kuralların geliştirilmesi,
- Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizmasının iyileştirilmesi,
- Ticaretle bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları ve ticaretle bağlantılı yatırım önlemleri için yeni kurallar oluşturulması, Fikri Mülkiyet Haklarında asgari normlara uyulmasının sağlanması,
- Tarımda ihracat sübvansiyonları ve iç destek seviyesinin aşağı çekilmesi,
- Belirli bir geçiş döneminden sonra dokuma ve hazır giyim sektöründe miktar kısıtlamalarının kaldırılması,

• Gönüllü ihracat kısıtlamalarına son verilmesi. Dünya Gümrük Örgütü Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ), ulusal gümrük idarelerinin etkili ve verimli çalışmalarını sağlamak ve geliştirmek amacıyla 1952 yılında Gümrük İş birliği Konseyi adı ile kurulmuş bağımsız hükümetler arası bir kuruluştur. Gümrük İş birliği Konseyi, 1994 yılında Dünya Gümrük Örgütü adını almıştır. Günümüzde 180'e yakın ülke örgüte üye olmuş bulunmaktadır. Türkiye 1953 yılında örgüte üye olmuş ve o tarihten beri DGÖ'nün faaliyetlerine katılmaktadır. DGÖ'nün amaçları Örgütün temel amacı dünya ticaretini basitleştirmek, kolaylaştırmak ve gümrük işlemlerinde yeknesaklığı sağlamaktır. Uluslararası Ticaret Odası Belçika, Fransa, İtalya, İngiltere ve ABD'den bir grup iş adamı, Birinci Dünya Savaşı'nın yıkımlarından kurtulmak ve ekonomik refahı arttırabilmek için her yerde kendilerini temsil edebilecek bir organizasyon kurmaya karar verdiler. Bu doğrultuda 1919 yılında ABD'nin Atlanta şehrinde uluslararası bir kuruluş olan Uluslararası Ticaret Odası (ICC) kuruldu. Dünya ticaretine yön veren en önemli kuruluşların başında yer alan ICC'nin amacı; korumacılıkla mücadele, uluslararası ticaretin ve iş birliğinin geliştirilmesi, özel teşebbüsün güçlendirilmesi, uluslararası iş dünyasının gerektirdiği şartların düzeltilip standart hâle getirilmesi şeklinde tanımlanmıştır. ICC hükümetlerden bağımsız bir örgüttür ve merkezi Paris'tedir. Günümüzde 120'den fazla ülkeden binlerce üyesi bulunmaktadır. Üyeleri ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar, meslek odaları, ticari kuruluşlar, uluslararası şirketler, çok uluslu şirketler, küçük ve orta büyüklükte işletmeler, dernekler, vakıflar ile bireysel işadamlarından oluşmaktadır. ICC yönetim organları, Sekretarya, Dünya Konseyi ve Yürütme Kurulu'ndan oluşmaktadır. ICC'nin Türkiye Komitesi ilk defa 1930 yılında Hükümetin tavsiye ve onayı ile ticaret odaları, borsalar, ofisler, ticari ve sınai birlikler, dernekler ve diğer mali, iktisadi, ticari kuruluşların üye olabilecekleri bir kuruluş olarak İstanbul Ticaret Odasında kurulmuştur. 1953 yılında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) nezdinde ICC Türkiye Milli Komitesi yeniden oluşturulmuş olup hâlen faaliyetlerini bu kurum bünyesinde yürütmektedir.

DÜNYADA UYGULANAN DIŞ TİCARET TEŞVİKLERİNDEN ÖRNEKLER

Almanya Almanya II. Dünya Savaşı'ndan beri ihracat yönelik ekonomik politikalar izlemektedir. Günümüzde Almanya'da ihracatı teşvik etmede uygulanan en önemli politikalardan biri İhracat Kredi Garanti (Hermesdeckung) sistemidir. Sistem Alman şirketlerinin yurt dışındaki ihracat alacaklarının ödenmemesi hâlinde ihracatçılara garanti sağlamaktadır. Bir diğer ifadeyle bu sistem sayesinde Alman şirketlerinin zor veya riskli pazarlara girişi kolaylaşmaktadır. Aynı zamanda süregelen pazarlarda da meydana gelebilecek olumsuzluklar karşısında ihracatçıya garanti sağlamaktadır. 1949 yılında kurulmuş Alman İhracat Kredi Garanti sistemi Euler Hermes Kreditversicherungs-AG ve PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft tarafından yönetilmektedir. Sistem politik ve ticari riskleri garanti kapsamına almaktadır. Politik risklerden bazıları şunlardır: Savaş veya iç karışıklık nedeniyle idari ve yasal olarak borcun ödenmemesi, uluslararası ödeme sistemindeki sınırlamalar nedeniyle borçlunun ulusal parasının karşılığında döviz transferi yapamaması, borçlunun siyasi nedenlerden dolayı sözleşmedeki şartları yerine getirememesi, politik nedenlerden dolayı malların alıcısına ulaşmadan önce el konulması veya imha edilmesi. Ticari risklerin başında ise alıcının iflas etmesi gelmektedir. İhracatçı bir bedel karşılığında ihracat alacağını garanti altına aldırılmaktadır. İhracatçının ödeyeceği bedel ihracatın büyüklüğüne, ülke tipine ve işlem süresine bağlıdır. Ancak ihracat bedelinin tamamı İhracat Kredi Garanti sistemi tarafından üstlenilmemektedir. Riskin %5 ile %15'i ihracatçı tarafından üstlenilmektedir. Fransa Fransa ihracat kredi ajansı Compagnie Française d'Assurance le Commerce Extérieur (COFACE), ihracatta finansal risklere karşı şirketlere çözümler sunan bir kredi sigorta kuruluşudur. COFACE, 1946 yılın kurulmuş bir kamu kuruluşu idi. Ancak 1994 yılında hükümet tarafından özelleştirilmiş; şuanda ticari bir kuruluş olarak faaliyet göstermektedir. İhracat alacaklarını politik ve ekonomik riskler açısından değerlendirerek sigortalamaktadır. Bu sayede Fransız dış ticaret şirketlerin dünya çapında etkinliğini ve rekabet edebilirliğini teşvik etmektedir. Birçok ülkede çalışanı bulunan kurum 157 ülke için ülke risk analizi yapmaktadır. 30 veya 60 günlük kredi sigortası öncelikli olmak üzere uzun dönemli ihracat alacaklarını da desteklemektedir.

Japonya Japonya'da uygulanan teşviklerin genel amacı sürekli ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme gerçekleştirebilmek; istihdamı arttırmak ve teknolojik gelişmeyi hızlandırmaktır. Bu kapsamda uygulanan ihracat kredi sigortası Japan Bank for International Cooperation (JBIC) tarafından yürütülmektedir. Bir diğer ifadeyle JBIC, Japon İhracat Kredi Ajansı olarak faaliyet yürütmektedir. JBIC, 1999 yılında Japon İhracat-İthalat Bankası (JEXIM) ile Denizaşırı Ekonomik İş birliği Fonu'nun (OEFC) birleşmesiyle kurulmuştur. Kurumun temel amacı, yabancı yatırımlara kaynak sağlayarak ve uluslararası ticareti özendirerek Japonya ile denizaşırı ülkeler arasındaki ekonomik iş birliğini teşvik etmektir. Japon ihracat ve ithalatının gelişmesinde JBIC'nin büyük teşviki bulunmaktadır.

JBIC uluslararası ekonominin gelişimi için şu işlevleri gerçekleştirmektedir:

- Stratejik açıdan önemli doğal kaynakların yurt dışı gelişmesini teşvik etmek,
- Uluslararası iş operasyonlarını geliştirmek için Japon sanayisi desteklemek,
- Uluslararası ekonomide finansal bozukluğu yanıt vermek. ABD ABD'de, Almanya ve Japonya gibi tek merkezden yönlendirilen, istikrarlı ve organize teşvik uygulamaları ya da genel anlamda sanayi

politikaları mevcut değildir. Ancak değişik kuruluşların federal bakanlıklar ve eyaletler düzeyinde, belli sanayileri korumayı ve ortaya çıkarmaya dönük kararlar ve çabalar, fiilen teşvikçi ve korumacı bir sanayi politikası oluşturmuştur. ABD teşvik sistemi iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar Federal teşvikler ve Eyalet Teşvikleridir. Federal teşviklerin temel amacı vergi politikalarıdır. Eyalet teşvikleri ise daha spesifiktir. • ABD İhracat-İthalat Bankası (Ex-Im Bank), Amerikan mal ve hizmet ihracatını teşvik etmekle sorumlu başlıca devlet kuruluşudur. İhracatçılara değişik kredi, garanti ve sigorta hizmetleri vermektedir. Banka ihracat alacaklarını değişik risk kriterlerine göre sınıflandırmakta ve bu doğrultuda ihracatçıya değişik hizmetler sunmaktadır.

Bankanın ihracatçılara sunduğu hizmetlerin bazıları şunlardır:

- Tedarik Zinciri Finansmanı: Bu ürün, ABD işletmelerine sermaye sağlamak için tasarlanmıştır.
- Küresel Kredi Ekspres: Kredibilitesi küçük ihracatçı işletmelere doğrudan kısa vadeli işletme sermaye kredileri sunmaktadır.
- İhracat Kredi Sigortası: Ex-Im Banka ihracat kredi sigortası, ABD merkezli şirketin ihracat satışlarını artırmak; uluslararası riskin sınırlandırılması; uluslararası alıcılara kredi olanağı sağlamaktadır.
- Çalışma Sermayesi Kredi Garantisi: Çalışma Sermayesi Garantisi ile ihracatı genişletmek için finansal güvenlik sağlayan sağlam, güvenilir sermayeli ihracatçılara yardımcı olunmaktadır.
- Yabancı Alıcılar için Kredi Garantisi: İhracat-İthalat Bankası Kredi Garantisi ihracatçılara uluslararası alıcılar için rekabetçi finansman güvenliği sağlamaktadır.
- Yabancı Alıcılar için Finansal Kiralama Garantisi: Ex-Im Bank, finansal kiralama olarak yapılandırılmış taksitli krediler için orta-vadeli finansman sağlamaktadır.
- Yabancı Alıcılar için Doğrudan Kredi: Kamu ve özel sektör yabancı alıcılarına kredi finansmanı sağlamaktadır.